

Sentabr 2005 - Marslik

Osmonga tik qadalgan moviy cho'qqilar yomg'ir pardasi orasiga kirib ko'zdan yo'qolar edi, yomg'ir uzun kanallarga kelib quyilar edi, qariya Lafarj tomosha qilgani xotini bilan uyidan chiqib keldi.

- Mavsumdagi birinchi yomg'ir, - dedi Lafarj.

- Mo'jiza... - xo'rsindi xotini.

- Rahmat yomg'iri!

Ular eshikni yopishdi, xonaga qaytib kelib, kamindagi ko'mir cho'g'da qo'llarini isita boshladilar. Ular sovqotib qaltirar edilar. Derazadan uzoq-uzoqlardagi odamlarni Yerdan bu yerga keltirib qo'ygan raketa korpusiga kelib urilayotgan yomg'irning nam yitillashini ko'rib turar edilar.

- Faqat mana shuning o'zi... - dedi Lafarj o'z qo'llariga qaragancha.

- Nima demoqchi eding? - so'radi xotini.

- Agar Tomni o'zimiz bilan ola kelganimizda...

- Laf, yana o'sha gapmi?

- Yo'q, yo'q, kechir, boshqa gapirmayman.

- Biz bu yerga Tom haqida o'ylagani emas, tinch, tashvishlarsiz qarilik gashtini surgani kelganmiz. Uning o'lganiga necha yillar bo'ldi. Uni ham, yerdagi sodir bo'lgan hamma narsani ham unutishga harakat qilishimiz kerak.

- To'g'ri, to'g'ri, - dedi eri va yana issiqqa intildi. Uning ko'zlari olovda edi. - Men bu haqda boshqa og'iz ochmayman. Shunchaki, haligi... Biz uning qabriga gul qo'ygan yakshanba kunlari Grin-Lon-Parkka qilgan safarlarimizni juda-juda qo'msab ketayapman...

Moviy yomg'ir mayin suvlari bilan uyni yuvar edi.

Soat to'qqizda ular yotishdi; bir-birining qo'lini ushlagancha ular jim yotar edilar, er 55 yoshda, xotin 60 yoshda, yomg'ir shovqiniga to'la tubsiz zulmat qo'ynida.

- Enn, - asta chaqirdi er.

- Ha? - javob berdi xotin.

- Hech narsa eshitmadingmi?

Ular birgalikda shamol va yomg'ir shovqiniga quloq tutishdi.

- Hech narsa, - dedi xotin.

- Kimdir hushtak chaldi, - izoh berdi er.

- Yo'q, men eshitmadim.

- Borib qaray-chi, har ehtimolga qarshi.

Er xalatini kiydi-da, butun uyni yurib o'tib, tashqari eshikkacha bordi. Jur'atsiz qadamlarini sekinlatib, asta eshikni itardi va yomg'irning muzdek tomchilari yuziga urildi. Shamol esardi.

Eshik tagida mo'jizaga qiyofa turardi.

Osmonni poralab chaqmoq chaqdi, uning bir zumlik yog'dusida haligi qiyofaning chehrasi namoyon bo'ldi. U Lafarjga qarab turardi.

- Kimsiz? - qichqirdi chol titraganacha.

Jimlik.

- Kim bu? Nima kerak sizga?

Hamon churq etgan tovush yo'q.

Chol o'zini o'lgudek charchoq, zaif, madorsiz his qildi.

- Kimsan deyapman? - qichqirdi Lafarj yana.

Xotini orqadan keldi-da, erining qo'lidan tutdi.

- Nega bunaqa qichqirayapsan?

- Naryoqda bir bola turibdi, menga javob berishni istamayapti, - dedi chol qaltiraganacha. - U Tomning o'zginasi!

- Yur, uxlaylik, senga shunaqa tuyulgan.

- Ana u, hali ham turibdi, o'zing qaragin.

Lafarj xotini baralla ko'rsin deb eshikni kengroq ochdi. Muzdek shamol, siyrak yomg'ir orasidan ular tomon o'ychan qaraganacha bir qiyofa turardi. Keksa xotin eshik kesakisiga suyandi.

- Ket! - dedi u qo'lini silkitib. - Ket!

- Tomga o'xshamaydi, demoqchimisan? - so'radi chol.

Qiyofa qilt etmas edi.

- Qo'rqib ketayapman, - dedi xotin. - Eshikni yop-da, ketdik, borib uxlaylik. Kerak emas, kerak emas!...

Shunday deya u o'zicha allaqanday duolarni o'qiganacha yotoqxona tomon ketdi.

Chol hamon shamolda turardi, qo'llari muzdek nam havoda qotib qolgan edi.

- Tom, - asta dedi u. - Agar bu sen bo'lsang, agar mo'jiza ro'y berib, bu yerga kelgan bo'lsang, men eshikni yopmayman. Agar sovqotib isingani uyga kirmoqchi bo'lsang, kir va borib kamin tagida cho'zil, u yerda po'stak yozig'liq.

Shunday deya u asta eshikni yopdi, ammo qulflamadi.

Xotin erning kelib o'ringa yotganini, g'o'janak bo'lib qaltirayotganini eshitib yotardi.

- Dahshatli tun. Men o'zimni juda qari his etib ketayapman. - Ayol piq-piq yig'ladi.

- Bo'пти, bo'пти, - mehribonlik bilan uni tinchlantirdi er quchoqlaganacha. - Uxla.

Oxiri xotin uxlab qoldi.

Shu zahoti cholning ziyrak qulog'iga bir narsa chalindi: tashqi eshik asta-sekin ochildi, ichkariga yomg'ir aralash shamol urildi, keyin eshik yopildi. Lafarj yengil odimlarning kamin oldiga kelganini va zaif nafasini eshitdi. в ЁньТомв Ёк, - deb qo'ydi u o'zicha.

Osmonda chaqmoq yaltirab, zulmatni parcha-burish qildi.

Ertalab quyosh charaqlab turar, borliqni kuydirar edi.

Lafarj mehmonxona eshigini lang ochdi-da, ichkariga tezlik bilan ko'z yugurtirib chiqdi.

Gilamchada hech kim yo'q edi.

Lafarj xo'rsindi.

- Qaribman, - dedi u.

U yuvinish uchun anhordan tiniq suv keltirgani eshik tomon yo'naldi.

Ostonada sal bo'lmasa limmo-lim chelakni ko'tarib kelayotgan yosh Tomga to'qnashib, uni ag'darib yuborayozdi.

- Salom, ota!

- Salom, Tom.

Chol o'zini bir chetga oldi. O'smir oyoq yalang xonadan yugurib o'tdi-da, chelakni yerga qo'yib, jilmayganча unga o'girildi.

- Bugun kun juda zo'r!

- Ha, yaxshi, - ehtiyotkorona javob berdi chol.

Bola bugun o'zini juda boshqacha tutmoqda edi. U o'zi olib kelgan suvda yuvina boshladi.

Chol oldinga bir qadam tashladi.

- Tom, bu yerga qanday kelib qolding? Sen tirikmisan?

- Nega tirik bo'lmas ekanman? - Bola ko'zlarini ko'tarib otasiga qaradi.

- Ammo, Tom... Grin-Lon-Park, har yakshanba... Gullar... va... - Lafarj o'tirishga majbur bo'ldi. O'g'il uning oldiga keldi, to'xtadi-da, otasining qo'lidan ushladi. Chol uning barmoqlarini his etdi - qattiq, issiq.

- Sen rostdan ham shu yerdamisan? Bu tush emasmi?

- Nahotki mening bu yerda bo'lishimni xohlamasangiz? - bola hayajonlandi.

- Seni qara-yu, Tom, nega xohlamas ekanman!

- Unda nega so'rayapsiz? Keldim, tamom-vassalom.

- Lekin onang, bunday kutilmaganda...

- Tashvish qilmang, hammasi yaxshi bo'ladi. Tunda men ikkalangizga ham qo'shiq aytib bergan edim, bu sizlarning meni qabul qilishlaringizga, ayniqsa, oyimning qabul qilishlariga yordam beradi. Kutilmagan hol qanday ta'sir qilishini bilaman. Shoshmang, o'zi kirib keladi-da, amin bo'lasiz.

Bola qalpog'i bilan sarg'ish jingalak sochlarini qoqib kulib yubordi. Uning ko'zlari nihoyatda moviy va tiniq edi.

- Salom Laf va Tom! - Ona sochlarini turmaklaganча yotoqxonadan chiqib keldi. - Rostdan ham bugun kun juda ajoyib-a!

Tom jilmayganча otasiga burilib qaradi:

- Men nima degan edim?

Uchalasi birgalikda uy ortidagi soyada rohatlanib nonushta qilishdi. Missis Lafarj har ehtimolga qarshi yashirib qo'ygan bir shisha kungaboqar sharobini chiqarib qo'ydi va barchalari qittak-qittak ichishdi. Lafarj hech qachon xotinini bu qadar quvnoq ko'rmagan edi. Mabodo Tomga nisbatan onaning ko'nglida biron-bir shubha bo'lganda ham uni birovga aytib solmas edi. Uning uchun hamma narsa risoladagidek bo'lar edi. Lafarjning o'zi ham tobora mana shunday tuyg'u asiriga aylanib bormoqda edi. Ona idishlarni yuvar ekan, Lafarj o'g'li tomon engashdi-da, asta so'radi:

- Hozir yoshing nechada, o'g'lim?

- Nahotki bilmasangiz, dada? O'n to'rt daman-da, albatta.

- Xo'sh, o'zing aslida kimsan? Sen Tom bo'lishing mumkin emas, ammo kimdir bo'lishing shart! Kimsan?

- Keragi yo'q. - Bolakay kayfi uchganча qo'llari bilan yuzini yashirdi.

- Sen mendan yashirma, - nasihatomuz dedi chol. - Men buni tushunaman. Sen marslikсан, hoynahoy? Men bu yerda marsliklar haqida turli xil masallarni eshitganman, to'g'ri, gap nimada ekanini hech kim bilmaydi. Ulardan juda kam odam qolgan bo'lsa kerak, lekin ular oramizda paydo bo'lib qolsalar, yerliklar qiyofasida paydo bo'ladilar. Mana sen, agar bundoq qarasa, go'yo Tomsan, lekin Tom emassan ham...

- Bu nega kerak, axir?! Men sizlarga nima yomonlik qildim? - qichqirdi bolakay yuzini kaftlari bilan yashirganча. - Iltimos, iltimos, mendan shubha qilmanglar!

U sakrab o'rnidan turdi-da, stoldan uzoqlashdi.

- Tom, qayt!

Biroq bola kanal yoqalab shahar tomon chopib borardi.

- Qayoqqa ketdi u? - so'radi Enn; u qolgan likopchalarni yig'ishtirib olgani kelgan edi.

U erining yuziga qaradi.

- Bir narsa deb qo'rqitib yubordingmi uni?

- Enn, - dedi chol xotinining qo'lidan tutib, - Enn, Grin-Lon-Park esingdadir, yarmarkani va Tomning o'pkasi shamollab og'rib qolganini eslarsan?

- Nega bunday deyapsan? - ayol kuldi.

- Shundoq o'zim, - sekin javob berdi chol.

Uzoqda kanal yoqalab chopib borayotgan Tomning oyoqlari ostidan ko'tarilgan chang asta cho'kmoqda edi.

Kechqurun soat beshda kun botishda Tom qaytib keldi. U xavotir bilan otasiga qarab qo'ydi.

- Tag'in meni so'roq qila boshladingizmi?

- Hech qanday savol yo'q, - dedi Lafarj.

Bola oppoq tishlarini charaqlatib iljaydi.

- Mana bu boshqa gap.

- Qayerda eding?

- Shahar yonida. Bir qolib ketmoqchi ham bo'ldim. Sal bo'lmasa meni... - u kerakli so'zni topolmay chaynaldi. - Men sal bo'lmasa tuzoqqa tushib qolayozdim.

- ВЪЪ TuzoqqavЪk deganing nimasi?

- Anovi kanalning yoqasida kichikkina temir uy bor, shuning yonidan o'tayotsam, meni sal bo'lmasa tutib qolishayozdi... shundan keyin men bu yerga, sizlarning oldingizga umuman qaytolmasligim mumkin edi. Sizlarga qanday tushuntirishni ham bilmayman, so'z topolmayapman, qanday aytib berishni ham bilmayapman, nima bo'lganini o'zim tushunmayman, bu shunday qiziqki, sizlarga gapirib bersam, deyman.

- Gapirib bermay qo'yaqol. Yaxshisi, borib yuvin. Ovqat mahali bo'ldi.

Bola yuvingani chopib ketdi.

O'n daqiqalardan keyin kanalning tinch sathida daroz va ozg'in, sochlari qop-qora odam eshayotgan eshkak zarblaridan ravon

suzib kelayotgan bir qayiq ko'rindi.

- Salom, Lafarj og'ayni, - dedi u qayiqni to'xtata turib.

- Salom, Saul, nima gaplar?

- Gapdan ko'pi yo'q. Nomlendni bilarsan - kanaldagi Jez saroychada yashaydi-ku, o'sha.

Lafarj tosh qotib qoldi.

- Bilaman, nima edi?

- Uning qanaqa yaramas ekanligini ham bilarsan?

- Aytishlaricha, u bir odamni o'ldirib qo'yib, shundan Yerni tashlab ketgan ekan.

Saul ho'l eshkakka suyangancha Lafarjga diqqat bilan qaradi.

- U o'ldirgan odamning ism-sharifi esingdami?

- Gillings edi-yov.

- Xuddi shunday, Gillings. Gap bunday! Ikki soatlarcha oldin mana shu Nomlend degani Gillingsni ko'rdim, deb shaharga

qichqirib kirib keldi. Shu yerda, Marsda yashayapmiz, dedi. Bugun eshitdim, hozir eshitib kelayapman! Gillingsdan qochib yashirinish uchun u yoqda uni turmaga tiqishlarini iltimos qilibdi. Lekin uni turmaga qo'yishmabdi. Shunda Nomlend uyiga ketibdi va yigirma daqiqa oldin - odamlar menga aytishdi - o'zini peshonasidan otib tashlabdi. Men hozir o'sha yerdan kelayapman.

- Ana, xolos, - dedi Lafarj.

- Dunyoning ishlari shunaqa qiziq bo'lar ekan-da! - quvvatladi uni Saul. - Bo'пти, Lafarj, hozircha xayr.

- Xayr.

Qayiq yana kanalning tinch sathidan oldinga suzib ketdi.

- Ovqat tayyor, - qichqirdi missis Lafarj.

Mister Lafarj joyiga kelib o'tirdi va pichoqni olib, stol osha Tomga qarab qo'ydi.

- Tom, - dedi u, - bugun kechqurun nima qilding?

- Hech nima, - javob berdi Tom ovqat to'la og'zi bilan. - Nima edi?

- Ha, yo'q, shunchaki so'radim-da. - Chol salfetka burchagini ko'ylagi yoqasi ichiga tiqdi.

Kechqurun soat yettida missis Lafarj shaharga otlandi.

- Necha oydan beri shaharda bo'lganim yo'q, - dedi u.

Tom borishdan bosh tortdi.

- Men shahardan qo'rqaman, - dedi u. - Odamlardan qo'rqaman. Oyog'im tortmayapti.

- Katta yigit bo'lib qolgansan. Shu ham gap bo'ldi-yu! - yon bermay dedi Enn. - Gapirma bunaqa gaplarni. Biz bilan borasan. Buni men aytayapman.

- Axir, Enn, bola o'zi xohlamasa... - oraga suquldi chol.

Biroq missis Lafarj aytganida turib oldi. U deyarlik kuch bilan ota-bolani qayiqqa sudrab tushirdi va barchalari birgalikda oqshom yulduzlari charaqlab turganda kanal bo'ylab yo'lga tushishdi. Tom ko'zlarini yumib, chalqancha yotardi, uni uxlayaptimi yoki yo'qligini hech kim aytolmasdi. Chol o'zicha mulohaza qilgan ko'yi unga tikilib qaradi. ВѢBu kim bo'ldi, - o'yladi u, - muhabbatga bizdan ham tashnaroq bo'lgan bu qanday zot? Kim u? Va nima u? - Yo'lg'izlikdan jon saqlagani unga yot bo'lgan xilqatlar davrasiga keldi, odam qiyofasiga va ovozigaga ega bo'ldi, unday odamlar bizning oramizda qolgani va nihoyat o'z baxtini bizning e'tirofimizda topgani faqat xotiramizdagina yashar edilar. U qay palladan buyon qaysi g'ordan chiqib kelgani, u Yerdan raketalar uchib kelganda bu olamga kelib-o'rnashgan qaysi xalqning zuryodi bo'ldi? ВѢk Lafarj boshini chayqadi. Buni bilib bo'lmaydi. Bundoq qarasang, qaysi tomonga nazar solmagin - u Tom, vassalom.

Chol nigohini yaqinlashib kelayotgan shaharga qaratdi va unga nisbatan ko'nglida noxush tuyg'uni his etdi. Biroq, keyin u yana Tom va Enn haqida o'ylay boshladi va o'ziga-o'zi dedi: ВѢBalki, agar baribir g'am va qayg'udan boshqa hech narsa chiqmaydigan bo'lsa, oz muddatga bo'lsa-da, Tomni yonida olib qolish noto'g'ridir... Biroq biz bu qadar orzu qilgan narsadan qanday voz kechish mumkin? Garchi bu bir kunlikkina narsa bo'lsa-da, keyin u g'oyib bo'ladi, bo'shliq yanada dahshatliroq tus oladi, qora tunlar - yana qoraroq, yomg'irli tunlar - yanada namroq bo'lib ketadi... Bizni bundan mahrum etish - og'zimizdagi bir bo'lak luqmani sug'urib olishga urinish bilan barobar. ВѢk

U yana qayiq tubida beg'am mudrab yotgan yigitchaga qarab qo'ydi. Tom uyqusida hiq etib qo'ydi; tush ko'rayotgan bo'lsa kerak.

- Odamlar, - g'udrandi Tom uyqusida. - O'zgarayapman, o'zgarayapman... Qopqon...

- Bo'ldi, bo'ldi, yigitcha. - Lafarj uning yumshoq jingalak sochidan silab qo'ydi va Tom tinchlandi.

Lafarj o'g'li va xotiniga qayiqdan qirg'oqqa chiqib olgani yordamlashib yubordi.

- Mana, yetib keldik! - Enn charaqlagan chiroqlarga qaragan, tabernalar sadosiga quloq solgan, pianino va patefonlar ovozidan zavqlangan, gavjum ko'chalardan bir-birini qo'ltiqlab yurgan juftlarga havas bilan qaragancha jilmaydi:

- Men uyda qolsam yaxshi bo'lardi, - dedi Tom.

- Ilgari bunaqa demasding, e'tiroz bildirdi ona. - Shanba kunlari kechqurun shaharga borishga doim intiq bo'larding-ku.

- Menga yaqinroq turing, - shivirladi Tom. - Meni tutib olishlarini istamayman.

Enn uning gaplarini eshitib turardi.

- Nimalar deb valdirayapsan, ketskik!

Lafarj bolaning barmoqlari uning kaftiga yopishganini sezib, qattiq qisdi.

- Men sen bilanman, Tommi. - U yonlaridan suqulib kelayotgan olomonga qaradi-da, uning ham ko'ngli g'ash tortdi. - Biz bu yerda uzoq qolmaymiz.

- Bekorlarni aytibsiz, - gapga qo'shildi Enn. - Biz butun oqshomni o'tkazgani kelganmiz.

Ko'chaning narigi tomoniga o'tib, ular uch nafar mastga yo'liqishdi. Ularni turtishdi, aylantirishdi, bir-biridan ajratishdi; atrofga alanglab, Lafarj tosh qotib qoldi.

Tom yo'q edi.

- Qani u? - jahl bilan so'radi Enn. - Bu qanaqa qiliq bo'ldi - ko'zingni shamg'alat qiladi-da, ota-onasini tashlab qochadi! Tom!

Yo'lovchilarni turtib-surtib mister Lafarj chor atrofga chopa boshladi. Biroq, Tomdan dom-darak yo'q edi.

- Qaytib keladi, mana ko'rasan, uyga ketayotganimizda qayiq oldida kutib turgan bo'ladi, - ishonch bilan dedi Enn erini kinoteatr tomon yetaklagancha.

Birdan olomon orasida g'ala-g'ovur boshlandi va Lafarjning yonidan bir erkak va bir ayol chopib o'tdi. U ularni tanidi: Jo Spolding

xotini bilan. Lafarj og'iz ochib, ularga gapirgunicha ham bo'lmay, ikkovi ham ko'zdan yo'qoldi.

Xavotir bilan atrofga alanglagancha u chiptalar sotib oldi va xotiniga itoatkorona ergashgancha qop-qora kinozalning ichiga kirib ketdi.

Soat o'n birda qayiq yonida Tom yo'q edi.

- Hechqisi yo'q, onasi, - dedi Lafarj, - faqat hayajonlanma. Men uni topaman. Shu yerda kutib tur.

- Tezroq qaytgin-da.

Ayolning ovozi suvning shaloplashi tagida qolib ketdi.

Chol qo'llarini cho'ntaklariga tiqqancha tungi ko'chalardan yurib borardi. Chiroqlar birma-bir o'cha boshladi. Allaqayerda derazalardan odamlarning gavdalari ko'rinardi. Garchi osmonda yulduzlar orasida yomg'irli bulut parchalari hamon suzib yursa-da, tun iliq edi. Lafarj o'g'lining qandaydir tuzoq haqida qayta-qayta gapirganini, uning olomon va shaharlardan qo'rqishini esladi. ВЪНЪBu qanday noshudlik, - horg'in o'yladi chol. - Balki, bola butunlay qochib ketgandir. Balki, u umuman bo'lmagandir...ВЪК Lafarj uylarning raqamlariga bir-bir ko'z solgancha muyulishdan burildi.

- Sennisan, Lafarj?

Ostonada trubka chekib, bir erkak o'tirardi.

- Salom, Mayk.

- Ha, xotining bilan g'ijillashib qoldingmi? Asabni tinchitgani, shamollagani chiqdingmi?

- He-yo'q, shunchaki aylanib yuribman.

- Turqingdan nimanidir qidirayotgandaysan. Ha, darvoqe, topildiqlar haqida. Bugun kechqurun kimdir torpilibdi. Jo Spoldingni bilasanmi? Qizi Laviniya esingdami?

- Esimda, - Lafarj muzdek bo'ldi. Bu go'yo ikkinchi marta ko'rayotgan tushga o'xshardi. Bundan keyin nima deyilishi kerakligini ham u aniq bilib turardi.

- Laviniya bugun kechqurun uyga qaytdi, - dedi Mayk tutunni puflab. - Uning bir oy burun O'lik dengiz tagida adashib qolgani esingdami? Keyin uning jasadini topishdi, harholda uniki bo'lsa kerak, juda dabdala qilib tashlashgan ekan-da... Shundan beri Spoldinglar o'zlariga kelganlaricha yo'q. Jo qayerga borsa, yo'q, qizim tirik, bu uning jasadi emas, deydi. Mana, u haq bo'lib chiqdi. Bugun Laviniya paydo bo'ldi.

- Qayerda? - Lafarj og'ir-og'ir nafas olar, yuragi duk-duk qilardi.

- Katta ko'chada. Spoldinglar kinoga chipta olib turishgan ekan. Birdan olomon ichida Laviniyani ko'rib qolishibdi. Qanaqa tomosha bo'lganini o'zing bilaver. Avvaliga qiz ularni tanimabdi. Uch mahallacha orqasidan yurib borishibdi, ular gapiraverishibdi-gapiraverishibdi, oxiri qiz eslabdi.

- Qizni o'zing ko'rdingmi?

- Yo'q, ammo uning ovozi eshitdim. Esingdami, u ВЪНЪLomond ko'lining ajoyib sohilivЪК qo'shig'ini aytishni yaxshi ko'rardi? Shunday qilib desang, yaqinginada men uning shu qo'shiqni otasiga aytib turganini eshitdim, hov, ana ularning uyi. Shunaqayam kuylaydiki, qoyil qolasan! Xudo bergan qiz. Uning o'lganini eshitganimdan beri bu qanday ko'rgulik deb o'zimga kelolmayman. Mana, qaytib kelib, biram yengil tortdimki. Iye, tobing yo'qqa o'xshayapti, bu yoqqa kel-chi, bir qultum viskidan otib ol!

- Rahmat, Mayk. Boshqa safar. - Chol u yerdan ketdi.

Orqadan Maykning xayrli tun tilab qolganini eshitsu-da, javob bermadi, balki nigohini baland billur tomiga Mars gullarining cho'g'dek qatlami yastlangan ikki qavatli uyga qadab olgan edi. Bog' uzra jingalak panjarali balkon osilib turar, ikkinchi qavat derazalarida chiroq yonib turardi. Vaqt allamahol bo'lsa-da, baribir u ko'nglidan o'tkazdi: ВЪНЪAgar Tomni olib bormasam, Enning ahvoli nima kechadi? Yangi zarba - yana o'lim. Bunga bardosh bera olarmikan? Birinchi o'limini eslarmikan?.. Mana bu o'ngida bo'layotgan bu tushni ham eslarmikan? Mana bu to'satdan sodir bo'lgan ayriliqni-chi? Ey xudo, Enn uchun Tomni topmasam bo'lmaydi! Sho'rlik Enn, u qayiq yonida kutib o'tiribdi-ya...ВЪК

Chol boshini ko'tardi. Allaqayerda balandlikda ovozlari quvnoq ohangda bir-biriga xayrli tun tilar, eshiklar yopilar, chiroqlar o'char va past ovozda aytilayotgan qo'shiq tinimsiz quloqqa chalinardi. Bir lahza o'tib, balkonga 18 yoshlardagi yoqimtoygina qizcha chiqdi.

Lafarj kuchli shamolga bas kelgancha, qizni chaqirdi.

Qiz burilib pastga qaradi.

- Kimsiz? - qichqirdi qiz.

- Bu men, - dedi chol unga. G'alati, o'ylamay javob berganini anglab, u tutilib qoldi, faqat lablari unsiz piriardi.

ВЪНЪTom o'g'lim, men otangmanВЪК deb qichqirsamikan? Qizga nima desa ekan? Tag'in u biron telba-pelba deb o'ylab ota-onasini chaqirib yurmasin.

Qiz muzdek g'ira-shira yorug'likda gavdasini panjara osha chiqarib egildi.

- Men sizni bilaman, - yumshoqqina javob berdi qiz. - Iltimos, keting. Siz bu yerda hech nima qilolmaymiz.

- Sen qaytishing kerak! - Lafarj shuncha urinsa ham o'zini tutib turolmay, beixtiyor qichqirdi.

Oydingagi odam qiyofasi yuqorida qorong'ilik ichiga chekindi-da, ko'zdan g'oyib bo'ldi, faqat tovushi quloqqa chalinardi.

- Men endi sizning o'g'lingiz emasman, - dedi tovush. - Nima uchun shaharga ketdik biz?

- Oying seni sohilda kutib turibdi!

- Meni kechiring, - javob berdi ohista tovush. - Ammo nima ham qila olardim? Bu yerda men baxtliman, xuddi sizlardek meni sevishadi. Men o'z holimcha menman, berganlarini olaman. Endi kech: ular meni asir olishdi.

- Ammo Enn haqida o'ylasang-chi, bu unga qanday zarba bo'lishini bilasanmi?..

- Bu uydagi fikrlar haddan tashqari kuchli, men xuddi qamoqda yotgandekman. Men o'zim o'zimcha o'zgarolmayman.

- Ammo sen Tomsan-ku, hozir qiz bola bo'lsang ham oldin Tom eding-ku, to'g'rimi?! Yoki sen cholni masxara qilayotibsanmi? - balki haqiqatan ham sen Laviniya Spoldingdiansan?

- Men unisi ham, bunisi ham emasman, men faqat menman. Ammo qayerga bormay, men yana qandaydir boshqacha hamman va hozir siz mana shu boshqachani o'zgartirishga qodir emassiz.

- Sening shaharda qolishing xatarli. O'zimizning kanalda yaxshi, u yerda seni hech kim xafa qilmaydi, - yolvorardi chol.

- To'g'ri... - ovoz ikkilanib javob berdi. - Ammo men bu yerdagi odamlar bilan hisoblashishga majburman. Ertalab mening g'oyib bo'lganimni ko'rishsa ularning holi nima kechishini bilasanmi? Tag'in hamishalikka-ya. To'g'ri, oyim mening kimligimni biladilar, - sizga o'xshab aqllari yetadi. Menga ular hamma narsani bilib olganga o'xshab ko'rinadilar, faqat so'rashni istashmayapti. Arvoonga

savol bermaydilar. Agar bor narsaga ega bo'lish qiyin ekan, bunda orzuning nima yomon joyi bor? Men ular yo'qotgan men bo'lmay qo'ya qolay, ular uchun men hatto ularning orzulari yaratgan eng go'zal orzudan ham yaxshiroqdir. Oldimda ikki yo'l turibdi: yo ularning dilini og'ritishim kerak, yoki sizning xotiningizning dilini og'ritishim kerak.

- Ularning oilasi katta, besh nafar. Ular bu yo'qotishga bardosh bera oladilar!

- Iltimos, - ovoz titradi, - men charchadim.

Cholning ovozi qat'iyilashdi.

- Sen biz bilan ketishing kerak. Men Enniga ortiq azob berishni istamayman. Sen bizning o'g'limizsan. Sen mening o'g'limsan, sen menikisan.

- Keragi yo'q, iltimos! - balkondagi soya titrar edi.

- Seni bu uy va uning egalari bilan hech narsa bog'lab turgani yo'q.

- E-ha, siz meni nima qilayapsiz?

- Tom, Tom, o'g'lim, quloq sol. Tezroq uyga qaytib kel, ha, mana bu chirmovuqdan osilib tush. Ketdik, Enn kutayapti, sening o'z uying bo'ladi, nima xohlasang hammasi muhayyo bo'ladi.

Lafarj mo'jiza ro'y berishini jon-dili bilan istagancha va intiq bo'lgancha ko'zlarini balkondan olmasdi...

Soyalar chayqalar, chirmovuqlar shitirlar edi.

Nihoyat past ovoz quloqqa chalindi:

- Yaxshi, ota.

- Tom!

Oy nurida chirmovuqlardan chaqqon o'g'il bola qiyofasi sirg'alib tushdi. Lafarj quchoqlamoqchi bo'lib qo'llarini ko'tardi.

Tepadagi derazalarda charaqlab chiroq yondi.

Naqshinkor panjara ortidan kimningdir ovozi chalindi.

- Kim u?

- Bo'la qol, bolakay!

Yana chiroq yondi, yana tovushlar eshitildi.

- To'xta, otaman! Vinni, sog'misan?

Shoshib ketayotgan oyoq tovushlari.

Chol va bola bog' ichidan yugurib ketishdi.

O'q ovozi yangrad. O'q bog' eshigining yonginasidagi devorga kelib tegdi.

- Tom, sen bu tomonga qarab chop! Men bu tomonga qarab chopaman, ularni chalg'itaman, to'g'ri kanal oldiga borgin, o'n daqiqadan keyin o'sha yerda uchrashamiz, bo'la qol.

Ular har ikki tomonga qarab chopib ketishdi.

Oy bulutlar ortiga yashirindi. Chol zim-ziyo qorong'ilik ichida chopib borardi.

- Enn, men shu yerdaman.

Ayol titrab-qaltiragancha cholning qayiqqa tushishiga yordamlashib yubordi.

- Qani Tom?

- Hozir keladi.

Ular tor yo'lchalar va uxlayotgan shaharaga qaradi. Hamon kech qolgan yo'lovchilar ko'zga tashlanardi, politsiyachi, tungi qorovul, raketa uchuvchisi, tungi visoldan keyin uyiga qaytayotgan yolg'izbosh erkaklar, kulgancha bardan chiqib kelgan ikki juft erkak va ayol... Allaqayerda musiqaning bo'g'iq ovozi chalinardi.

- Nega u shu paytgacha yo'q? - so'radi ona.

- Hozir, sabr qil.

Biroq Lafarj endi ishonmayotgan edi. Kim bilsin, balki yigitchani qayerdadir, qanday qilibdir bandargoh tomonga chopib kelayotgandami, chiroqsiz uylar oralig'idagi zim-ziyo ko'chalardan o'tib ketayotgandami, tutib olishgandir-da? Albatta, oradagi yo'l ancha olis edi, hatto chaqqon bola uchun ham olislik qilar edi. Ammo nima bo'lganda ham Tom undan oldin yetib kelishi kerak edi...

Birdan uzoqdan oydin yoritib turgan ko'chadan chopib kelayotgan odam qorasi ko'rindi.

Lafarj qichqirib yubordi, biroq o'sha zahoti o'zini bosdi:

- O'sha yoqdan, uzoqdan uning qulog'iga boshqa ovozlari, boshqa oyoqlar dupuri chalindi. DerazalarB-da birin-ketin chiroqlar yondi. Yolg'iz ko'lanka bandargoh oldidagi keng maydonga otilib chiqdi. Bu Tom emas edi, balki sonsiz fonarlar yog'dusida bir charaqlab, bir o'chib turgan kumush rang yuzli oddiy xilqat edi. Ammo u yaqinlashib kelgani sayin tobora tanish tuyula boshladi va qiyofa bandargohga yetib kelganda Tomga aylanib bo'lgan edi! Enn qo'llari bilan suvni shaloplatdi, Lafarj shoshib qayiqni qirg'oqdan itardi, ammo endi kech edi.

Chunki ko'chadan kimsasiz maydonga bir erkak... yana bir erkak... bir ayol, yana ikki erkak, mister Spolding otilib chiqdi. Ular nima qilishlarini bilmay, to'xtab qolishdi. Ular chor atrofga olazarak qarashar edi, ular uyga qaytishni istashardi: axir bu... bu borib turgan dahshat, telbalik edi, vassalom! Shunday bo'lsa-da, ular ta'qib etishda davom etar, dam-badam ikkilanib to'xtab olar va yana yugurib ketar edilar.

Ha, endi kech edi. Bu g'ayrioddiy oqshom, g'ayrioddiy voqea nihoyasiga yetgandi. Lafarj qo'lida arqonni aylantirardi.

U qattiq sovqotgan va o'zini yolg'iz his qilardi. Oydinda odamlar ko'zlari kosasidan chiqib chopayotganlari, shoshib ketayotganlari, oyoqlarini siltab, yugurayotganlari ko'rinib turardi, mana, ular barchasi, o'n nafar odam qirg'oq bo'yida turar edi.

Ular qayiqqa yeb qo'ygudek qarab turishardi. Ular qichqirar edilar:

- Joyingdan qo'zg'alma, Lafarj!

Spolding qo'lida to'pponcha ushlab turardi.

- Nima bo'lgani endi ravshan edi... Tom bir o'zi yo'lovchilarni ortda qoldirgancha oy yoritib turgan ko'chalardan yurib borar edi.

Politsiyachi miltillagan qiyofani sezib qoladi. Shartta orqasiga burilib, uning yuziga qaraydi, qanaqadir ismni aytib qichqiradi, orqasidan quvib, yuguradi. ВЪННОУ, to'xta! ВЪК U mashhur jinoyatchini ko'rib qoldi. Yo'ldan kim o'tgan bo'lsa hammasini ko'rdi.

Erkakmi, ayolmi, tungi qorovulmi yoki raketa uchuvchisi - ularning har biri uchun chopib ketayotgan qiyofaning kim ekanligi baribir edi. Uning timsolida ular uchun tanish bo'lgan har qanday odam, har qanday ramz, har qanday ism tajassum topgan edi...

So'nggi besh daqiqa ichida qanchalab turfa ismlar tilga olinmagan edi!.. Tom timsolida qanchalab shaxslar tusmol qilinmagandi -

barchasi soxta!

Butun yo'l bo'ylab ta'qiblanuvchi va ta'qib qiluvchilar, orzu va orzu qiluvchilar, parrandalar va ko'ppaklar to'lib-toshib ketgan edi. Butun yo'l bo'ylab: kutilmagan kashfiyot, tanish ko'zlar chaqnog'i, chala esda qolgan ismni aytib qichqirish, qadim zamonlar haqidagi xotiralar - uning izidan chopib borayotgan olomon shu tariqa ko'paygandan-ko'payib, toshgandan-toshib borar edi. Har kim o'rmidan dik etib turar edi-da, orqasidan chopib ketar edi, bir karra lip etib ko'zdan o'tgan siymolar, o'n minglab ko'zgul o'n minglab ko'zlarda aks etadi, - chopib borayotgan sharpa, shaxs, biri oldinda ketayotganlar uchun, boshqasi orqada kelayotganlar uchun va yana biri, yangisi uning yo'lida uchraydigan, hali uni ko'rmagan odam uchun.

Mana, ular barchasi shu yerda, qayiq yonida har biri birgina orzuga yetishishni istaydi, - xuddi biz bu sharpa na Laviniya, na Rojer, na boshqa biron kishi emas, aynan Tom bo'lishini qanchalik xohlar edik, o'yladi Lafarj. Ammo endi bu amalga oshmaydi. G'isht qolipdan ko'chgan edi.

- Qayiqdan chiqinglar, qani! - buyruq berdi Spolding.

Tom bandargohga ko'tarildi. Spolding uning qo'lidan tutdi.

- Sen biz bilan uyimizga borasan. Men hammasini bilaman.

- To'xta, - oraga suqildi politsiyachi, - u hibsga olingan! Uning ism-sharifi Dekster, qotilligi uchun qidirilmoqda.

- Yo'q, yo'q! - piq-piq yig'ladi ayol. - Bu mening erim! Nima, o'z erimni tanimay o'libmanmi?!

Boshqa ovozlar o'z aytganida turib oldi. Olomon qaynar edi.

Missis Lafarj Tomni gavgasi bilan to'sib oldi.

- Bu mening o'g'lim, sizlar uni hech qanaqangi ayb bilan ayblashga haqqingiz yo'q! Biz uyga borishimiz kerak!

Tom esa to'xtovsiz qaltirar edi. Uning avzoyidan qattiq kasalga o'xshardi. Olomon hamon bostirib kelar, toqatsizlik bilan qo'llarini cho'zar, uni tutib olmoqchi bo'lar edi.

Tom qichqirib yubordi.

U hammaning ko'z ngida o'zgarmoqchi edi. Bu Tom edi, Jeyms ham, Svichmen ism-sharfli odam ham edi, Betterfild ism-sharifli boshqa odam ham edi, bu shahar meri edi va Yudif ismli qiz ham, eri Uil'yam ham, xotini Klarissa ham edi. U bamisoli yumshoq, ularning tasavvuricha itoatgo'y edi. Ular qichqirar, bostirib kelar, o'zlari tomon chorlar edilar. U ham ularga qo'llarini keng yoyib, siltagancha qichqirar va har bir qichqiriq uning yuzini o'zgartirib yuborar edi.

- Tom! - chaqirdi Lafarj.

- Alisa! - yangradi yangi qichqiriq.

- Uil'yam!

Ular yigitchani qo'lidan ushlab oldilar, so'nggi marta qichqirib, yerga yiqilmaguncha o'zlari tomon tortaverdilar.

U toshlar ustida yotardi - erigan mum qotmoqda edi, uning basharasi barcha basharalar kabi edi, bir ko'zi moviy, ikkinchi ko'zi tillarang, sochi qip-qizil, malla, sarg'ish, qora edi. Bir qoshi baroq, ikkinchisi ingichka, bir qo'li katta, ikkinchisi kichkina edi.

Ular barmoqlarini lablariga qo'ygancha uning boshi uzra turar edilar. Ular egildilar.

- U o'ldi, - dedi kimdir oxiri.

Yomg'ir yog'a boshladi.

Tomchilar odamlarga tusha boshladi va odamlar osmonga qarashdi.

Ular orqaga burilishdi-da, avval sekin, keyin tez-tez odimlar bilan uzoqlashishdi, keyin esa har tomonga qarab chopib ketishdi.

Faqat dahshat ichida qolgan mister va missis Lafarj bir-birining qo'lidan tutgancha, joylarida turar va unga qarar edilar.

Yomg'ir osmonga yuzlangan, hech qanday tanish belgisi qolmagan basharani yuvar edi.

Enn unsiz yig'lay boshladi.

- Ketdik uyga, Enn, endi qo'limizdan hech narsa kelmaydi, - dedi chol.

Ular qayiqqa tushishdi va zulmat ichida kanaldan suzib ketishdi. Ular o'z uylariga kirishdi va kaminga o't qalashdi, qo'llarini o'tga toblab isinishdi. Ular uxlagani ketishdi va holdan toygan, qaltiragan ko'yi yomg'irning yana tomni nog'ora qilib chalayotganiga quloq solib birga yotishdi.

- Tishsh, - to'satdan dedi Lafarj yarim tunda. - Hech narsa eshitmayapsanmi?

- Yo'q, eshitmayapman...

- Baribir chiqib qaray-chi.

U zim-ziyo xonani paypaslanib yurib o'tdi-da, ochishdan oldin katta eshik oldida uzoq turdi.

Nihoyat eshikni lang ochdi-da, tashqariga ko'z soldi.

Yomg'ir bo'm-bo'sh hovliga osmondan suv quyib anhorni, ko'm-ko'k tog' yonbag'irlarini yuvar edi.

U besh daqiqacha kutib turdi, so'ng ho'l qo'llari bilan asta eshikni yopdi-da, lo'kidonini surib qo'ydi.

Noyabr 2005 - в Ёл Тovarlariv Ёк

Modullashtirilgan yorug'lik nuri Yerdan so'nggi xabarlarini keltirganda, yo'l mollari do'konining sohibiga kechqurun radiodan eshitgan bu yangilik juda ham uzoq tuyulib ketdi. Hech narsani tushunib bo'lmasdi.

Yerda urush yetilib kelardi.

U tashqariga chiqdi va osmonga qaradi.

Ana u, Yer, kechqurungi ko'k gumbazida tog' ortiga dumalab ketayotgan quyoshni quvib bormoqda. Mana shu yashil yulduz radio gapirgan narsaning aynan o'zi bo'ladi.

- Hech ishongim kelmaydi, - dedi baqqol.

Bu sizning u yerda emasligingizdan, - dedi ota Peregrin, u salomlashgani unga yaqinlashdi.

- Buni qanday tushunish kerak, avliyo ota?

- Mening bolaligimda ham xuddi shunday bo'lgan edi, - dedi ota Peregrin. - Biz Xitoydagi urush haqida eshitar edik. Lekin biz bunga ishonmasdik. Bu juda qadimgi gap. Juda ko'p odamlar qirilib ketgan u yerda. Buni tasavvur ham qilib bo'lmaydi. Hatto o'sha yoqdan olib kelingan fil'mlarni ko'rganimizda ham bizlar ishonmaganmiz, hozir ham shunday bo'layapti. Yer - o'sha Xitoy. Haddan tashqari uzoq, shuning uchun odam ishongisi kelmaydi. Urush bu yerda emas, bizda bo'lmayapti. Ushlab ko'rish u yoqda tursin, hatto ko'z bilan ko'rib bo'lmaydi. Bor-yo'q ko'rib turgan narsamiz yashil chiroq, xolos. Mana shu yashil chiroqda ikki milliard odam yashaydimi? Aql bovar qilmaydi! Urush? Lekin qulog'imizga portlashlar chalinmayapti-ku?!

- Chalinib qolar, - dedi boqqol. - Men nuqul shu hafta ichi bu yerga uchib kelishi kerak bo'lgan odamlar to'g'risida o'ylayman. Ular

haqida qanday gaplarni aytishgan? Yaqin oylar ichida Marsga yuz mingga yaqin odam keladi, deyilgan. Menimcha, shunday. Agar urush boshlanib qolsa, ularga nima bo'ladi?

- Izlariga qaytib ketishsa kerak-da.

- Ha, ha, - dedi boqqol. - Bo'пти, borib jomadonlarimning changlarini artay, hali-zamon xaridorlar bostirib kelib qolishadi.

- Agar bu biz ko'p yillardan beri kutayotgan o'sha Katta urush bo'lsa, hamma Yerga qaytishni xohlab qoladi deb o'ylaysizmi?

- Aynan shunday, avliyo ota: qanchalik g'alati tuyulmasin, biz hammamiz shuni xohlab qolamiz deb o'ylayman. Bo'lmasa-chi, biz siyosatdan, atom bombasidan, urushdan, amaldorlar to'dalaridan, xurofotlardan, qonunlardan bezib bu yerga uchib kelganmiz.

Bular barchasi menga kunday ravshan. Ammo baribir vatan u yoqda-da. Mana ko'rasiz, Amerikaga birinchi bomba tushishi bilan bu yerdagi odamlar o'ylga cho'mib qolishadi. Ular bu yerda juda oz yashashgan. Nari borsa ikki yil. Qirq yil bo'lganda, boshqa gap edi, endi esa axir Yerdagi ularning qarindosh-urug'lari, tug'ilib o'sgan shaharlari bor. Men-ku, sirasini aytsam, Yerga hatto ishonmayman ham, men uchun u yo'q hisobi. Ammo men cholman, mendan hech qanday foyda-ziyon yo'q. Men shu yerda qolsam ham bo'laveradi.

- Yana kim biladi.

- Bu gapingiz ham to'g'ri.

Ular yulduzlarga qaragancha ayvonda turishardi. So'ng ota Peregrin cho'ntagidan pul oldi va uni do'kon sohibiga uzatdi.

- Darvoqe, menga bitta jomadon tanlab bering. Anovi eski jomadonim titig'i chiqib ketgan...

Noyabr 2005 - O'lik Mavsum

Sem Parkxill moviy Mars qumini supurar ekan, supurgini chaqqon-chaqqon siltar edi.

- Mana bo'ldi, - dedi u. - Marhamat, ser, tomosha qiling! - U qo'li bilan ko'rsatdi. - Yozuvga qarang, yozuvga. ВЪНЪSEMNING ISSIQ SOSISKALARIВЪк! Go'zal-a, to'g'rimi, Elma?

- To'g'ri, Sem, - tasdiqladi uning xotini.

- Ko'rdingmi, men qayoqqa surib yuborganman! Endi meni TO'RTINChI EKSPYeDIP|IYa yigitlari bir ko'rib qo'yishsa yomon bo'lmasdi. Xudoga shukur, ishim jo'nashib ketdi, ular bo'lsa, haligacha askarcha choriqlarni sudrab yurishibdi. Bizlar esa pulni pul bilan o'ynaymiz, Elma, pul bilan! - Xotini indamay unga qarab turardi.

- Kapitan Uaylder qayerga gumdon bo'ldi? - so'radi xotini oxiri. - Anovini o'ldirgan boshlig'ing bor edi-ku, anovi-chi, hamma yerliklarni bitta qo'ymay qirib tashlamoqchi bo'lgan - hah, oti qurg'ur nima edi-ya?..

- Anovi jinnini aytayapsanmi? Spender. Uchchiga chiqqan mal'un. Ha, kapitan Uaylderga kelsak... Aytishlaricha, Yupiterga uchib ketganmish. Katta odam bo'lib ketganmish. Yanglishmasam Mars ham uning abjag'ini chiqardi. Naq onasini uchqo'rg'ondan ko'rди, xudo haqi. Agar omadi chopsa, Yupiter va Plutondan yigirma yildan keyin qaytib keladi. U yerda lom-mim deyishga ham tili aylanmay qoladi. Tilni tiyish nimaligini o'shanda biladi. Ana shunaqa. U yerda u sovuqdan qotib o'ladi, men-chi, bu yerda, ko'rdingmi, nimalar qilib oldim! Kiroyi joy degani bundoq bo'libdi-da!

Ikki tashlandiq tosh yo'l shu yerda tutashib, zulmat ichiga g'oyib bo'lganacha shu yerda ayrilar edi. Nah chorrahaning o'zida Sem Parkxill shishgan quroq-quroq al'yuminiydan yasalgan inshoot qad ko'tarib turardi. U oppoq nurga chulg'anib, avtomat-radiola o'kirigidan titardi.

Singan shishadan yasalgan Yo'lak chekkasidagi shisha parchalaridan yasalgan bordyurni to'g'rilash uchun u egildi. Shishani u tog'lardagi qadimgi Mars binolaridan ushatib kelgandi.

- Ikki sayyoradagi eng yaxshi qaynoq sosiskalar! Marsdagi birinchi sosiskafurushlar! Piyoz, qalampir, xantal - hammasi oliy sifatli! Qani endi meni birov noshud deb aytib ko'rsin-chi! Ana sizga ikkita shoh ko'cha, ana o'lik shahar, hov anavi yerda esa, konlar. 101 Sett'lment yuk mashinalari sutkasiga 24 soat yonimizdan o'tib turadi. Qani ayt-chi, yomon joy tanlabmanmi?

Xotini oyoqlariga qarar edi.

- Ishchilari bor bu o'n ming yangi raketa Marsga uchib kelayapti deb o'ylaysanmi? - dedi xotini nihoyat.

- Bir oyga qolmaydi, - ishonch bilan javob berdi u. - Nega labingni burasan?

- Men anovi Yerdagi odamlarga unchalik ishonmayman, - javob berdi ayol. - Qachon o'n ming raketa va yuz ming meksikalik va xitoyliklarni o'z ko'zim bilan ko'raman, o'shanda ishonaman.

- Xaridorlar, - sem Parkxill bu so'zni salmoqlab aytdi. - Yuz ming och mijoz!

- Ishqilib, atom urushi bo'lmasin-da, - asta dedi ayol osmonga qarab. - Bu atom bombalar menga sira tinchlik bermayapti. Yerdagi shunchalik ko'p to'planib qolganki, har narsa bo'lishi hech gap emas.

Sem hm deb qo'ydi-da, supurishda davom etdi.

Ko'zining qiri bilan u moviy miltillashini payqab qoldi. Uning orqasida havoda nimadir shovqinsiz parvoz qilmoqda edi.

Xotining ovozi qulog'iga chalindi:

- Sem, seni oshnang so'rab keldi.

Sem o'girildi va havoda chayqalib turgan niqobni ko'rди.

- Yana kelibdi! - dedi Sem supurgini ko'ndalang ushlaganacha.

Niqob bosh irg'adi. U zangori shishadan yasalgan bo'lib, ingichka bo'yin ustida turardi, pastda nafis sariq shoyi libos shamolda hilpirardi. Libos ichidan xuddi to'rdagi shaffof ikkita kumush qo'l chiqib turardi. Og'iz o'rnida niqobda ensiz o'yiqli bo'lib, undan musiqa sado chiqardi, qo'llar, niqob, libos esa goh tepaga, goh pastga mayin tushib-chiqib turardi.

- Mister Parkxill, men siz bilan gaplashgani keldim yana, - dedi niqob ostidan ovoz.

- Bu yerda qorangni ham ko'rmay deb aytdim edim-ku! - o'shqirdi Sem. - Yo'qol, bo'lmasa Kasalni qo'yib yuboraman!

- Kasal menda allaqachon bo'lgan, - javob berdi ovoz. - Tirik qolganlardan bittasi menman. Men juda uzoq yotdim.

- O'zingning tog'ingga daf bo'l-da, ko'rsatgan joydan qimir etmay o'tir. Nega bu yerga kelib, menga yopishib olasan! He yo'q-be yo'q. Tag'in kunda ikki marta-ya.

- Biz sizga yomonlik qilmaymiz.

- Lekin men sizlarga yomonlik qilaman! - dedi Sem deysinib.

- Men xorijliklarni yomon ko'raman. Marsliklarni ham yomon ko'raman. Shu paytgacha bittasini ham ko'rganim yo'q. Ko'rib ham nima qilardim. Shuncha yil allaqayerga yashirilib o'tirishsin-da, endi birdaniga men ularga kerak bo'lib qolay, voy tovba! Meni tinch qo'ying!

- Sizda muhim ishimiz bor, - dedi moviy niqob.

- Agar Yerni aytayotgan bo'lsangiz, u meniki. Men u yerda sosiskaxonani o'z qo'lim bilan qurganman.

- Yerga kelganda, gapingiz bir hisobdan to'g'ri.

- Gap bunday, og'ayni, quloq sol, - javob berdi Sem. - Men o'zim N'yu-Yorkdanman. Bu katta shahar; u yerda menga o'xshaganlardan yana o'n milliontasi bor. Sizlar marsliklar bor-yo'g'i yigirma yo o'ttiz nafar qolgansizlar. Sizlarda shaharlar yo'q, tog'ma-tog' kezib yurasizlar, na hokimiyat, na qonun bor. Tag'in sen menga Yerdan gap ochganingga o'laymi? Shuni qulog'ingga quyib ol: вЂњEski yangiga joyni bo'shatib berishi kerak, yaxshilikcha o'z yo'limizdan ketaylik, yonimda to'poncha bor, mana u. Bugun ertalab sen ketishing bilan men uni olib, o'qlab qo'yganman.

- Biz marsliklar - telepatlarmiz, - dedi sovuqqonlik bilan moviy niqob. - O'lik dengizning narigi tomonida shaharlaringizdan bittasi bilan biz aloqa o'rnatganmiz. Siz bugun radioni eshitdingizmi?

- Mening piryomnigim zanglab qolgan.

- Demak, siz hech narsadan bexabarsiz. Juda muhim yangiliklar bor. Yerga daxldor.

Kumush qo'l bir harakat qilgan edi, unda bronza go'shak paydo bo'ldi.

- Yo'q demasangiz, men buni sizga ko'rsataman.

- To'pponcha! - asta qichqirib yubordi Sem Parkxill.

G'ilofdan to'pponchasini oldi-da, u tumanli qiyofaga, libosga, moviy niqobga qarab o't ochdi.

Niqob bir lahza havoda qotib qoldi. So'ng shoyi libos shitirladi-da, qatma-qat mayin taxlanib-taxlanib, xuddi mo"jaz sirk chodiriday yerga quladi, kumush qo'llar tosh terilgan yo'lakni tirnadi. Va niqob oppoq suyak va mato uyumi ustini unsiz qoplab oldi.

Semning nafasi ichiga tushib ketdi.

Xotini chayqalgancha marslikning jasadida ustida turardi.

- Bu qurol emas, - dedi ayol egilib bronza go'shakni olar ekan. - Bu xat bo'lsa kerak. U senga ko'rsatmoqchi bo'lgan. Xat qandaydir ilon alifbosida yozilgan, qara - hammasi bir xil moviy ilon. Men bu belgilarni o'qiy olmayman. Sen-chi?

- Yo'q.

- Bu marscha piktogrammalardan nima foyda, tashlab yubor! - U atrofga o'g'rilardek alanglab qaradi. - Tag'in boshqalari ham bostirib kelib qolmasin! Uni tezroq ko'zdan yo'qotish kerak. Qani, belkurakni ber-chi!

- Nima qilmoqchisan?

- Ko'maman, boshqa nima qilardim?

- Uni o'ldirmaslik kerak edi.

- Nachora, xato qildim. Bo'la qol!

Ayol unga indamay belkurakni olib kelib berdi.

Soat sakkizlarga yaqin Sem Parkxill qaytib keldi va sosiskaxona oldidagi maydonchani aybdorlarcha supurishga tutindi. Xotini qo'llarini ko'kragiga qo'yib, nur tushib turgan eshik oldida turardi.

- Chakki bo'ldi-da, - dedi er.

U xotiniga bir qarab qo'yib, ko'zini chetga oldi. - Ko'rding-ku o'zing, tasodifan shunday bo'lib qoldi, vaziyat shunaqa bo'lib qoldi.

- Ha, - dedi xotin.

- U qurolni olganida g'azabdan o'zimni tutolmadim.

- Qanaqa qurol?

- Shunchaki, menga qurol bo'lib ko'rindi-da! Afsus, afsus! Yana necha martalab takrorlashim kerak!

- Jim! - dedi El'ma barmog'ini labiga qo'yib. - Jim!

- Menga baribir, - dedi Sem. - Men bir o'zim emasman. Bir nima bo'lgudek bo'lsa, bugun вЂњSettel'menlik yerliklar, inkorporeytedвЂќ men tomonda! - U nafrat bilan pishqirib qo'ydi. - Marsliklar kulsa undan nari...

- Katta gapirma, - uning so'zini bo'ldi El'ma.

Sem qurib qolgan dengiz tomonga qarab qo'ydi. U supurgini qo'lidan tashlab yubordi, so'ng yana oldi; u angrayib turardi.

Lablaridan moshdekkinna so'lak tomchisi uzilib tushdi-da, shamolda uchib ketdi. Birdan a'zoi badani titray boshladi.

- El'ma! El'ma! El'ma! - deb yubordi u.

- Ana kelishdi, - dedi El'ma. Ko'hna dengiz tubidan xuddi moviy arvohtardek moviy tutunlar kelardi, moviy yelkanlar ostida o'n-o'n ikkitacha baland Mars qum kemalari sirpanib kelardi.

- Qum kemalar! Ammo ular qolmagan edi-ku, El'ma! Ular yo'q bo'lib ketgan edi-ku!

- Nima bo'lganda ham bu ularning kemalariga o'xshayapti, - dedi ayol.

Qanaqasiga? Hukumat ularni musodara qilgan-ku! Hammasini majaqlab tashlashgan, faqat bir nechtasini kimoshdi savdosida sotishgan! Butun okrugimizda bir men shu kemani sotib olgan edim, uni qanday haydashni bilaman!

- Qolmaganmish... - takrorladi El'ma dengiz tomonga bosh irg'ab.

- Bo'la qol, bu yerdan tezroq juftakni rostlamasak bo'lmaydi!

- Nimaga? - Cho'zib dedi ayol, Mars kemalariga sehrlangandek qarab.

- Ular meni o'ldirishadi! Mashinaga chiq tezroq!

El'ma joyidan qimir etmasdi.

Sem uni sosiskaxonaga zo'rlab sudrab olib ketdi. Bu yerda ikkita mashina turardi: bittasi yaqin-yaqingacha mudom aylanib yuradigan yuk mashinasi va ikkinchisi kimoshdi savdosida ermak uchun sotib olgan ko'hna Mars qumkemas edi. So'nggi uch haftada u bu kemada dengizning narigi tomonidan silliq tub bo'ylab har turli yuklar tashirdi. Yuk mashinasiga qaradi-yu, esiga tushdi. Motor yerda yotardi - uni ta'mirlash bilan u ikki kundan beri ovora edi.

- Yuk mashinasi yurishga yaramasa kerag-ov, - dedi El'ma.

- Qumkema! O'tir tezroq!

- Meni shu kemada olib ketmoqchimisan? He yo'q-be yo'q.

- O'tir! Hayday olaman!

Sem xotinini ichkariga qarab turti, o'zi izma-iz sakrab chiqdi-da, oqshomgi shamolga kobal't yelkanni ro'para qilib, rulni qattiq turti.

Charaqlagan yulduzlar ostida moviy Mars kemalari shitirlagan qumlar bo'ylab o'qdek sirpanib kelardi. To langar esiga tushib, uni joyidan sug'urib olmaguncha, Semning kemasi joyidan qimir etmay turdi.

- Ketdik!

Kuchli shamol qumkemani o'lik dengiz tubi bo'ylab surib ketdi, pastda esa billur qoyalar qum bosib yotar, ustunlar ag'darilgan, marmar va misdan qilingan tashlandiq bandargohlar ko'zga tashlanar, o'lik shaharlarning oppoq shaxmat donalari ko'rinar, qirmizi tog' yonbag'irlari yastanib yotar edi... Sem orqasidan yetib kelmaguncha Mars kemalari tobora siyraklashib boraverdi.

- Bopladim-a, burnini yerga ishqadim-a! - qichqirdi Sem. - Endi esa вЂњRaketa kompaniyasivЂќga xabar qilaman, ular menga qo'riqchi berishadi. Ayt, qotmagan boshimni qotirmasin!

- Agar xohlashganida, seni tutib olib ketishlari ham mumkin edi, - horg'in javob berdi El'ma. - Faqat bu ularga unchalik kerak bo'lmagan.

Sem kulib qo'ydi.

- Qo'yaver, meni qo'yib yuborisharmidi? Yetisholmadi, vassalom!

- Yetisholmadi? - El'ma boshini irg'ab uning ortiga ishora qildi.

Sem orqasiga o'girildi. Ustidan sovuq suv quygandek bo'ldi. U qayrilib qarashga ham qo'rqdi. U orqadagi o'rindiqda, izg'irinli tongdagi odam nafasidek muvaqqat va lang'illab turgan g'o'lachalar uzra suzib yurgan moviy dudga o'xshash, mo'rt qamishdagi qirovni eslatuvchi eski zamon oq kashtalariga o'xshash va charx urgan qor zarralariga o'xshash allanarsa bordek his qildi.

Yupqa shisha singandek ovoz quloqqa chalindi: kulgi. So'ng yana jimlik. U orqasiga o'girildi. Kema tumshug'ida, rul yonida bir yosh ayol xotirjam o'tirardi. Barmoqlari sumalakdek ingichka, ko'zlari oyday yorqin va katta-katta, chaqnoq, xotirjam.

Shamol uni tebratar, u esa bamisoli suvdagi aksdek chayqalardi, shoyi libosining moviy yomg'ir jilg'alaridek burmalari uning nozik badani atrofida lip-lip qilar edi.

- Orqaga buriling, - dedi ayol.

- Yo'q, - Semning badani jimirlab, xuddi havoda osig'liq nafis matodek titrar edi, u qo'rquv va g'azab o'rtasidagi sarhadda ikkilanib turardi. - Yo'qol mening kemamdan!

- Bu sizning kengangiz emas, - javob berdi arvoq. - U bizning dunyomiz kabi qadimiy. U bundan o'n ming yil muqaddam, dengiz qurib, bandargoh huvillab qolganda ham qumda yurar edi, sizlar esa, kelgandilar, uni o'g'irlab, o'zlarigizniki qilib oldingiz. Qani, orqaga buring-da, uni chorrahaga olib borib qo'ying. Biz siz bilan gaplashishimiz kerak. G'oyat muhim bir narsa sodir bo'ldi.

- Yo'qol kemamdan! - dedi Sem. U to'pponchani chiqarganda charm g'ilof g'ichirlab ketdi. U obdon nishonga oldi. - Sakra, uchgacha sanayman...

- Kerak emas! - qichqirib yubordi qiz. - Men sizga hech qanday yomonlik qilmadim-ku, boshqalar ham. Biz yaxshilik bilan keldik.

- Bir, - dedi Sem.

- Sem, - dedi El'ma.

- Gapimga quloq soling, - iltimos qildi qiz.

- Ikki, - shafaqatsizlarcha dedi Sem, tepkini ko'tarib.

- Sem! - qichqirdi El'ma.

- Uch, - dedi Sem.

- Biz faqat... - gap boshladi qiz.

To'pponcha qars etdi.

Quyosh nurlarida qor eriydi, qor zarralari bug'ga, hech narsaga aylanadi. O'choq alangasida dahshatli maxluqlar raqs tushib, qular edi. Barcha mo'rt va zaif narsalar vulqon kraterida parchalanib ketadi va g'oyib bo'ladi. Otilgan o'qdan, olovdan, zarbadan qiz bamisoli gaz sharfidek yengil qulab tushdi, muz haykalchadek erib ketdi. Undan qolgan u-bu narsalar - muz parchalari, qor uchqunlari, dud, - barini shamol uchirib ketdi. Kema tumshug'idagi o'rindiq bo'm-bo'sh bo'lib qoldi.

- Sem xotiniga qaramaslikka harakat qilib, to'pponchani g'ilofiga soldi. Oy nuriga ko'milgan qum dengizi bo'ylab kemaning shitirlab yugurishi atigi bir daqiqagina quloqqa chalinib turdi.

- Sem, - dedi ayol oxiri, - kemani to'xtat.

Bo'zdek oqarib ketgan Sem xotiniga yuzlandi.

- Yo'q, bunday qilolmaysan. Shuncha yillardan keyin sen meni tashlab ketolmaysan.

Ayol to'pponcha dastasi ustida yotgan erining qo'liga qaradi.

- Nimayam derdim. Sening qobiliyatingga ishonaman, - dedi ayol.

- Sendan bu narsani kutsa bo'ladi.

U barmoqlari bilan rulni qisib, boshini chayqadi.

- El'ma, jinni bo'lma. Hozir shaharga kelamiz-da, xatardan qutulamiz!

- Ha, ha, - javob berdi xotini loqayd o'zini orqaga tashlab.

- El'ma, gapimga quloq sol.

- Senga aytadigan gapim yo'q, Sem.

- El'ma!

Ular oq shaxmat shaharchasi yonidan ketishdi va zaif g'azab o'tida yongan Sem birin-ketin billur minoralarga qarab olti marta o'q uzdi. O'q gumburidan shahar mayda shisha bo'laklariga bo'linib, tutday to'kildi-qo'ydi. Go'yo u sovundan qirqib yasalganday har tomonga sochilib, erib ketdi. Shahardan nom-nishon qolmadi. Sem qah-qah urib kuldi-da, yana o'q uzdi. So'nggi minora, so'nggi shaxmat donasi yonib ketdi, uchqunlanib chaqnadi-da, moviy payrahalariga aylanib, yulduzlar tomon uchib ketdi.

- Men ularga ko'rsataman! Men hammasiga ko'rsatib qo'yaman!

- Bo'пти, bo'пти, Sem. Ko'rsataver. вЂњXira soya uning yuzini to'sib oldi. - Iye, yana bitta shahar bor ekan! - Sem yana to'pponchani o'qladi. - Hozir uni nima qilishimni bir ko'rib qo'y!

Orqadan esa moviy kema-arvohlarning ko'lankalari shiddat bilan yaqinlashib, tobora kattalashib borardi. Avvaliga u hatto ularni ko'rmadi ham, faqat go'yo qum ustida po'lat g'ichirlagandek, hushtak va chiyildoq baland ohangni eshitdi: U qum kemalarning o'tkir tig'li burunlari bilan dengiz tubi yuzasini kesayotgandagi chiqqan ovoz edi. Qizil va moviy nishonlar ostidagi moviy kemalarda ko'k qiyofalar, niqob kiygan odamlar, kumush yuzli odamlar, ko'z o'rnida moviy yulduzi bor odamlar, yopishtirma oltin quloqli odamlar, temir iyakli va yoqut labli odamlar turar edi. Ular qo'llarini ko'kraklariga qo'yganicha turar edilar. Ular marsliklar bo'lib, uni ta'qib qilmoqda edilar.

Bir, ikki, uch... Sem sanardi. Mars kemalari unga juda yaqin keldi.

- El'ma, El'ma, men hammasiga bas kelolmayman.

El'ma javob bermadi, hatto qimir ham etmadi.

Sem sakkiz marta o'q uzdi. Bir qum kema mayda-mayda bo'laklarga bo'linib ketdi, yelkanlar, zumrad kema tanasi, uning bronza qorni, oysimon oppoq ruli va boshqa qismlari to'kilib tushdi. Niqobdagi odamlar bitta qolmasdan kemadan yiqilib tushishdi, qumga ko'milib ketishdi va ularning har biri ustidan olov yallig'landi, avval qizg'ish tusda yallig'landi, so'ng qop-qora qurum bo'lib, burqsab ketdi.

Biroq boshqa kemalar hamon yaqinlashib kelar edi.

- Ular juda ham ko'p ekan, El'ma! - qichqirdi Sem. - Ular meni o'ldiradilar!

U langarni irg'itdi. Foydasiz. Yelkan taxlam-taxlam bo'lib, hansiragancha pastga uchib ketdi. Kema, shamol, harakat - hamma narsa to'xtadi. Marsning ulug'vor kemalari Semni qurshab olib, uning boshi uzra g'oz turganda butun Mars qotib qolgandek bo'ldi.

- Yerlik, - allaqayoqdan balanddan kelgan ovoz quloqqa chalindi.

Kumush niqoblardan biri qimirladi, yoqut lablar so'zlarga monand tarzda yaltilladi.

- Men hech narsa qilganim yo'q! - Sem o'zini qurshab olgan basharalarga qaradi. - Ular yuztadan kam emas edi.

Marsda juda oz marslik qolgan edi - narisi bilan yuz-yuz ellikta. Ularning barchasi shu yerda, o'lik dengiz tubida, o'zlarining qayta tirilgan kemalarida, qirilib ketgan shaxmat shaharlari yonida edilar, shaharlardan bittasi hozirgina tosh tekkan nozik guldonga o'xshab, mayda-mayda bo'lib ketdi. Kumush niqoblar yaraqlar edi.

- Bular barchasi anglashilmovchilik, - dedi u bort ustiga kelib turib; uning xotini hamon kema tubida muk tushib, chala o'lik bo'lib yotardi; men

Marsga xususiy ishbilarmon, biznesmen sifatida uchib kelganman, bunaqalari bu yerda ko'p. Parchalangan raketa bo'laklaridan o'zimga do'koncha qurib oldim, do'koncha, o'zingiz ko'rganingizdek, binoyidek, chorrahaning shundoq o'zida. Bu joyni siz bilasiz.

Quling o'rgilsin qilib ishlangan-a, to'g'rimi? - Sem nigohini bitta basharadan boshqasiga olganicha, hirlinglab kuldi. - Bu yerda bo'lsa, mana bu marslik paydo bo'lib qoldi, bilaman - u sizning oshnangiz. Men uni bilmay o'ldirdim, ishoning, bu baxtsiz hodisa.

Menga hech narsa kerak emas, men faqat sosiskaxona ochmoqchi edim, bu Marsda yagona birinchi, markaziy sosiskaxona bo'lardi, men sizga aytсам. Tushunayapsizmi? Butun sayyorada eng yaxshi qaynoq sosiskalarni, padariga qusur, qalampirli va piyozli sosiskalarni ulashish, yana po'rtahol sharbatini manzirat qilish qandoq zo'r.

Kumush niqoblar oy nurida harakatsiz yaltirar edi. Semga tikilgan sariq ko'zlar ham chaqnar edi. Uning oshqozoni qorni ichida qisilib, bir dumaloq toshga aylanib qoldi. U to'pponchasini qumga irg'itdi.

- Taslim bo'ldim.

- To'pponchangizni oling, - bir ovozdandeyishdi marsliklar.

- Nima?

- To'pponchangizni? - Moviy kema burni uzra jimjimador qo'l uchib chiqdi. - Oling uni, yo'qoting.

Hamon ishonmaganicha u to'pponchani oldi.

- Endi esa, - davom etdi ovoz, - kemani ag'daring-da, do'koningizga qarab tuyog'ingizni shiqillating.

- Hoziroqmi?

- Hoziroq! - dedi ovoz. - Biz sizga hech qanday yomonlik qilmaymiz. Sizga tushuntiramiz deguncha siz qochib qoldingiz. Qani, orqamizdan yuring.

Ulkan kemalar oppoq momiqlardek yengil o'nnglanib olishdi. Qanotli yelkanlari asta havoda pirpiray boshladi, go'yo birov kafti bilan turtgandek. O'nnglanayotgan niqoblar charaqlardi, soyalar muzdek olov bo'lib kuydirar edi.

- El'ma! - Sem inqillab-sinqillab kemaga tirmashib chiqdi. - Chiq, El'ma. Qaytamiz. - U nogahoniy xaloskorlikdan shu qadar o'zini yo'qotgan ediki, hatto uning og'zidan chiqayotgan so'zlarni ham anglab bo'lmasdi. - Ular meni hech narsa qilmaydilar, meni o'ldirmaydilar, El'ma. Chiq, musichaginam, o'rmingdan tur.

- Nima... Nima? - El'ma sarosimalanib atrofga jovdirardi va ularning kemalari shamolda o'nnglanguncha ayol xuddi tushdagidek asta o'rnidan turdi va tosh to'ldirilgan qopdek, boshqa bir og'iz ham so'z aytmay, o'rindiqa og'ir cho'kdi. Kema ostidagi qum orqaga qochardi. Yarim soatdan keyin ular yana chorrahada paydo bo'lishdi, kemalar langar tashlab, hamma pastga tushdi.

Sem va El'ma ro'parasiga marsliklarning Boshlig'i kelib to'xtadi:

Niqob jilvirlangan bronzadan yasalgan, ko'zlari - tubsiz qop-qorong'i jarlik, og'iz - so'zlar shamolday uchib chiqayotgan g'or.

- Do'koningizni shaylang, - dedi ovoz. Havoda olmos qo'lqopli qo'l yilt etdi. - Shirinliklar tayyorlang, ziyofat tayyorlang, o'zga yurt sharobidan tayyorlang, zero bugungi tun - haqiqatdan ham buyuk tundur!

- Bundan chiqdi, - so'z qotdi Sem, - siz bu yerda qolishimga izn berayapsizmi?

- Ha.

- Mendan jahlingiz chiqmayaptimi?

Niqob jiddiy va qahrli, sovuqqon va so'qir edi.

- O'zingizning yemakxonangizni tayyorlang, - asta dedi ovoz. - Endi mana buni oling.

- Bu nima? - Sem sirtida ilonsimon iyerog'liflar chuvalangan yupqa kumush varaq naychaga tikilib qoldi.

- Bu kumush tog'lardan moviy tepaliklargacha, o'lik dengizdan oy toshi va zumradlari bo'lgan olis vodiylargacha Yerdan yuborilgan tuhfa, - dedi Boshliq.

- Hammasi menikimi? - bidirladi Sem quloqlariga ishonmay.

- Sizniki.

- Yuz ming kvadrat mil-a?

- Sizniki.

- Eshitdingmi, El'ma?

El'ma yerda orqasi bilan sosiskaxonaning alyuminiy devoriga suyanib o'tirardi; u ko'zlarini yumib olgan edi.

- Axir nega, ne sababdan bularning hammasini menga in'om etayapsiz? - Temir o'yiqli ko'zga qarashga harakat qilib, so'radi Sem.

- Bu hammasi emas. Mana.

Yana oltita naycha. Boshqa yerlarning belgilari, nomlari ovoz chiqarib bitta-bitta sanaladi.

- Axir bu Marsning teng yarmi-ku! Men Marsning yarmiga xo'jayinman! - Sem naychalarni El'maning yuzi oldida silkitganicha devonavor qah-qah urib kular edi. - El'ma, eshitdinmi?

- Eshitdim, - javob berdi El'ma osmonga qarab.

Aftidan u nimanidir qidirardi. U asta-sekin o'ziga kelmoqda edi.

- Rahmat, katta rahmat, - dedi Sem bronza niqobga.
- Bu bugun tunda sodir bo'ladi, - javob berdi niqob. - Shay bo'lib turing.
- Bo'пти, darvoqe, bugun nima bo'ladi - biron bir kutilmagan narsami? Bu yerdan raketalar, e'lon qilingandan oldinroq, muddatidan bir oy avval uchib keladimi? Odamlari bilan, konchilari bilan, ishchilari va ularning xotinlari bilan barcha o'n ming odam, yuz ming odam uchib keladi dedingizmi? Juda zo'r bo'lar edi-ku, to'g'rimi, El'ma? Ko'rdingmi, axir aytgan edim-a, bu qishloqda mingta aholi bilan ish bitib qo'ya qolmaydi devdim-a. Bu yerga yana ellik ming odam uchib keladi, bir oydan keyin - yuz ming odam, yil oxiriga borib hammasi bo'lib - Yerdan besh million odam keladi! Eng serqatnov yo'l ustida, konlarga boradigan yo'lda mening yakkayu-yagona sosiskaxonam, mening sosiskaxonam qad ko'tarib turadi!

Niqob shamolda parvoz qilardi.

- Biz endi ketamiz. Shaylaning. Butun mana shu o'lka sizlarga qoladi.

Uchar oy nurida qadimgi kemalar - qazilma gullarning ma'dan yaproqlari, moviy sultonlar, ulkan va shovqinsiz ko'm-ko'k kapalaklar - orqaga burilishdi va silliq qumdan sirpanib ketishdi, niqoblar esa hamon nur taratib yaltirar edi, bu hol so'nggi shu'la, so'nggi moviy ziyo tepaliklar orasida ko'zdan yo'qolmaguncha davom etib turdi.

- El'ma, ular nega bunday qilishdi? Nega meni o'ldirishmadi? Nahotki ular hech narsani bilmasalar? Ularga nima bo'ldi o'zi?

El'ma? Hech narsani tushuna oldingmi? - U ayolning yelkasidan siltaladi. - Marsning yarmi - meniki!

Ayol osmonga qaradi, u nimanidir kutmoqda edi.

- Ketdik, - dedi Sem. - Hamma narsani shaylash kerak. Sosiskani qaynatish, bulochkalarni isitish, qalampir sousini qaynatish, piyozni tozalab, to'g'rash, ziravorlarni joy-joyiga qo'yish, salfetkalarni xaltachalarga solib qo'yish kerak, hammayoq yog' tushsa yalagudek toza bo'lib turishi kerak! Eh-he! - U tovonlarini baland irg'ishlatgan qandaydir usulsiz raqsdan chaqqon harakatlar qildi. - Men baxtliman, yigitcha, baxtliman, ser, o'zicha xirgoyi qildi u. - Bugun mening baxtli kunim!

U telbalardek ishlar edi: sosiskalarni qaynayotgan suvga irg'itar, bulkalarni ko'ndalangiga parraklar, piyozni qiymalardi.

- Anovi marslik nima deganini eshitingmi - kutilmagan voqea emish! Bu yerda faqat bir narsa bo'lishi mumkin, El'ma. Mana bu yuz ming odam muddatidan ilgari uchib kelayapti bugun tunda, uchib kelayapti! Bu yerda qanaqangi jiz-biz bo'lib ketishini o'ylayapsanmi! Yarim tungacha ishlaymiz, har kuni, u yerda esa yana turistlar bostirib keladi, El'ma. Bu pul degani yomg'irdek yog'iladi hali.

U tashqariga chiqdi va osmonga qaradi. Osmonda hech narsa ko'rinmas edi.

- Har daqiqada, - dedi u muzdek havodan huzur qilib simirgan; kerishib, ko'kragiga urib qo'ydi. Oh-oh!

El'ma sukut saqlardi. U qovurdoqqa kartoshka tozalab archir va bir ko'zi osmonda edi.

Yarim soat o'tdi.

- Sem, - dedi u. Ana u. Qara.

Sem qaradi va ko'rdi.

Yer.

Bamisoli did bilan ishlov berilgan yorqin, yam-yashil Yer tepaliklar ortidan ko'tarilib kelardi.

- Momo Yer, - mehr bilan shivirladi Sem. - Jondan aziz Momo Yer. Och va yalang'och odamlaringni bu yoqqa, mening oldimga yubor. E... Anovi she'rda nima der edi? Och odamlaringni oldimga yubor, Momo Yer. Sem Parkxill hoziru nozir, qaynoq sosiskalar sizga muntazir. Qaynamoqda sous, suvga to'lar og'iz. Bo'la qol, Yerjon, yubor raketalarini!

U kashfiyotidan zavqlangani bir chetga o'tdi. Mana u, sosiskaxona, o'lik dengizning tubida archilgan tuxumdek yaltillab turibdi, yuzlab millik biydek cho'lda nur va issiqlikning yagona manbai. Bahaybat qora badanda yolg'iz tepib turgan yurakning o'zginasi.

U hatto hayajonlanib ketdi va ko'zlari faxr yoshlaridan namlandi.

- Bunda xohlasang-xohlamasang yuvosh tortib qolasan, - dedi u qaynab turgan sosiskalar, issiq bulochkalar va sariyog' isini ichiga tortarkan. - Kelib qoling, - yuzlandi u yulduzlarga, - olib qoling. Qani, kim birinchi?

- Sem, - dedi El'ma, tim qora osmondagi Yer birdan o'zgara boshladi.

U alangalandi.

Yer barkashining bir qismi to'satdan million zarralarga parchalanib ketdi - go'yo ulkan quroqsurat to'kilib tushgandek bo'ldi. Bir daqiqa o'tgach, Yerni uch o'lchamga kattalashgan dahshatli alanga tillari chulg'ab oldi, so'ng qisqara boshladi.

- Nima bo'lgan edi unga? - Sem osmondagi yashil olovga qarab turardi.

- Yer, - javob berdi El'ma qo'llarini ko'kragiga bosib.

- Qanaqasiga bu Yer bo'lar ekan, bu Yer bo'lishi mumkin emas! Yo'q, yo'q, Yer emas! Bo'lishi mumkin emas.

- Bo'lishi mumkin emas, deysanmi? - dedi El'ma unga qarab. Ё””Endi bu Yer emas, ha, endi bu ortiq Yer emas, - sen shunday demoqchiding?

- Yer emas, yo'q, yo'q, bu Yer emasdi, - ulib dedi xotini.

U qimir etmay turardi, qo'llari soch o'rimlaridek osilib turardi. Og'zi ochiq, ma'nosiz ko'zlarining paxtasi chiqqan.

- Sem, - chaqirdi ayol. Necha kunlardan beri birinchi marta uning ko'zlari jonlandi. - Sem!

Sem yuqoriga, osmonga qaradi.

- Xo'sh, - dedi ayol. Bir daqiqa jimlikdan so'ng nigohini bir narsadan boshqasiga oldi, so'ng ho'l sochiqni shiddat bilan bilagidan oshirib tashladi. - Chiroqni yoq, ko'proq yoq, radioni qo'y, eshiklarni lang ochib qo'y! Mehmonlarning yangi to'dasini kut - taxminan million yilcha. Ha, ha, ser, hamma narsa tayyor bo'lguncha.

Sem qimir etmasdi.

- Eh, sosiska uchun qanday bemisil joy! - ayol stakandan tish tozalagich - xilola oldi-da, kurak tishlari orasiga suqdi. - Men senga bir sirni aytaman, Ser, - shivirlab dedi u eri tomon egilib, - nazarimda, o'lik mavsum boshlanayotganga o'xshaydi...

Noyabr 2005 - Kuzatuvchilar

O'sha kuni oqshom hamma uyidan chiqdi-da, osmonga tikilib qoldi. Ovqat ovqat joyida, idish idish joyida, kino kino joyida qolaverdi, hamma o'zlarining endilikda u qadar yangi bo'lmay qolgan ayvonchasiga chiqdi-da, yam-yashil Yer sayyorasiga ikki ko'zlarini qadab olishdi. Bu mutlaqo noixtiyoriy tarzda sodir bo'ldi; ular hozirgina radio tarqatgan yangilikning ma'nosini chaqishga tirishayotgandek yo'l tutdilar. Ana u - Yer, u yerda urush pishib kelayotibdi, u yerda yuz minglab onalar, buvilar, otalar, aka-ukalar, amma-xolalar, amaki-tog'alar, egachi-singillar bor. Ular ayvonda turgan o'zlarini Yerning borligiga ishonitirmoqchi bo'lar edilar; Bu bir vaqtlar Marsning borligiga ishonishdek qiyin bir narsa edi: nuqulgina telba-teskari jumboq. Sirasini aytganda-

ku, Yer ular uchun o'likdek bir narsa, ular u bilan uch yoki to'rt yil avval xayrlashishgan. Masofani o'ylasa, yurak uvishib ketadi, yetmish million yil tuyg'ularni bo'g'adi, xotirani tilka-pora qiladi, Yerni kimsasizga aylantiradi, o'tmishni sidirib tashlaydi va bu odamlarga bu yerda hech narsani o'ylamasdan mehnat qilish imkonini beradi. Lekin bugun oqshom o'lganlar oyoqqa turdi, Yerda yana hayot boshlandi, xotira uyg'ondi va ular ko'plab nomlarni tilga oldilar. Anavi erkak nima qilayapti-yu, manavi ayol nima qilayapti? Falonchi nima bo'ldi? Odamlar o'z ayvonlarida turib, bir-birlariga qarar edilar.

Soat to'qqizda Yer go'yo portlab ketdi va gurillab yona boshladi.

Ayvondagi odamlar xuddi olovni o'chirmoqchi bo'lgandek qo'llarini tepaga irg'itdilar.

Ular kutar edilar.

Yarim tunga kelib yong'in so'ndi. Yer o'z o'rnida qoldi. Ayvonlar bo'ylab yengil nafas kuz shabadasidek yelib o'tdi.

- Garridan biz hech narsa eshitmaganimizga ancha bo'ldi.

- Unga nima qilardi?

- Oyimga xabar yuborsakmikan?

- U soppa-sog'.

- Ishonching komilmi?

- Bo'пти, faqat o'zingni bos.

- Oyimga hech narsa bo'lmagan deb o'ylaysanmi?

- Bo'lmasa-chi, ketdik, uxlaymiz.

Biroq hech kim ketmadi. Tungi maysazorga sovub qolgan kechlik ovqatni chiqarishdi, dasturxon tuzashdi va odamlar tungi soat ikkigacha, Yerdan nur radiosi xabari kelmaguncha ovqatni sanchqilari bilan erinibgina kovlar edilar. Bamisoli uzoqdan uchib kelayotgan tillaqo'ng'izlardek morze harflari yalt-yult qilib ko'zga tashlanardi va ular o'qir edilar;

Ko'z Ko'rib Quloq Eshitmagan Atom Ombori

Portlashidan Avstraliya Qit'asi Kuyib Kulga Aylandi.

Los-Anjeles, London Bombardimon Qilindi.

Urush. Uyga Qayting, Uyga, Uyga.

Ular stoldan oyoqqa qalqdilar.

Uyga Qayting, Uyga, Uyga, Uyga.

- Sem, bu yil akang Taddan biror narsa oldingmi?

- Bilmagandek gapirasana: Yerga xat yuborish besh tanga turadi. Bunga nimani ham yoza olarding.

Uyga Qayting.

- Men negadir Jeyndan xavotirdaman - Jeyn singilcham esingdami?

Uyga.

Salqin tong otganda, soat uchda в Ёш Yo'l tovarlariv Ёk do'konining egasi boshini chiqardi. Ko'chadan odamlarning butun bir to'dasi kelar edi.

- Men esa bilib turib yopmagan edim. Nima olasiz, mister?

Tongga yaqin do'konning barcha tokchalari bo'm-bo'sh bo'lib qolgandi.

Dekabr 2005 - Sokin Shaharlar

O'lik Mars dengizi chekkasida sokin oq shaharcha yastangan. U huvillab yotardi. Ko'chalarda zog' uchmasdi. Kunduzi va kechasi univermaglarda tanho chiroqlar yonib turardi. Do'konlarning eshiklari lang ochiq, go'yo odamlar yopishni unutib, juftakni rostlab qolganek. Go'ristondek jim-jit tamaddixonalariga kiraverishdagi sim dorlarda o'qilmagan, quyoshda sarg'aygan jurnallar shitirlar edi, ular bir oy muqaddam kumushrang raketa yordamida Yerdan keltirilgan edi.

Shaharcha o'lik edi. Undagi to'shaklar huvillagan va muzdek. Yakkayu yagona ovoz - simlardagi va yaqin-yaqingacha o'zlari bilan o'zlari bo'lib yashab kelgan dinamo mashinalardagi tokning vizillashigina quloqqa chalinardi. Hammomdan toshib chiqqan suv turar-joy xonalariga, ayvonchalarga, mo'jaz bog'chalarga oqib kirib, tashlandiq gullarni sug'orar edi. Tim-qorong'i tomosha zallarida ko'plab o'rindiqlarga pastdan yopishtirib tashlangan, hali tish izlari ham ketmagan saqichlar qotib yotardi.

Shaharcha ortida kosmodrom bor edi. So'ng raketa Yerga tomon yo'l olgan joyda haligacha achchiq tutun taratib tarashalar burqsirdi. Agar tangani teleskopga tushirib, uni Yerga qarab burilsa, u yerda quturib turgan katta urushni tomosha qilish mumkin bo'lardi. Deylik N'yu-Yorkning qanday portlayotganini ham ko'rsa bo'lardi. Yangi xildagi tuman qoplagan Londondi tomosha qilsa bo'lardi. Shundagina bu Mars shaharchasini nega tashlab ketishlarini tushunish mumkin bo'lardi. Odamlar juda tez ko'chib ketganmidi? Duch kelgan do'konga kiring, g'azna tugmachasini bosing. Tangalari charaqlab va jangirlab quticha irg'ib chiqadi. Ha, Yerda ishlar yomonga o'xshaydi... Shaharchaning huvillagan ko'chalari bo'ylab ohista hushtak chalgan va bir maromda oldidagi bo'sh qutini tepib quvlagancha bir baland bo'yli ozg'in odam borardi. Tund, xotirjam nigohi uning so'qqaboshligini yaqqol ko'rsatib turardi. U yap-yangi tangalar jangirlab turgan cho'ntagiga qoq suyak qo'llarini suqdi. Bir tangani asfal'tga tushirib yuborib, miyig'ida kulib qo'ydi va yaltiroq tangalarini ko'chaga sepib borgancha yo'lida davom etdi...

Uning ismi Uolter Gripp edi. Ko'm-ko'k Mars tog'larida uzoq-uzoqlarda uning oltin koni va tanho kapasi bor edi va u har ikki haftada o'ziga yuvosh, oqila ayolni xotinlikka olgani qidirib shaharga tushar edi. Bu hol bir necha yildan beri takrorlanib kelar edi va har gal u o'sha-o'sha hafsalasi pir bo'lgan, ikki qo'lini burniga tiqqan holda yolg'iz qaytib kelar edi. Bir hafta burun shaharga kelib, u nimani ko'rdi deng!

O'sha kuni u shu qadar hang-mang bo'lib qolgan ediki, duch kelgan birinchi tamaddixonaga kirdi-da, birvarakay uchta go'shtli

sendvich buyurdi.

- Hammasi bo'ladi! - qichqirdi u. U peshtaxtaga yemaklarni va sal avval pechdan olingan nonni terib qo'ydi-da, stoldan changlarni qoqdi, o'ziga-o'zi o'tirishga izn berib, biron-bir o'tkir ichimlikka ehtiyoj sezmaguncha ovqatni paqqos tushirdi. Uolter Gripp degan do'kon sohibi o'taketgan ziyrak odam chiqib qoldi va ko'z ochib yumguncha unga vishillaydigan ichimlik quyib berdi.

U jinsi shimi cho'ntaklariga qo'lga ilingan qog'oz pullarini tiqib to'ldirdi. Aravasiga o'n dollarlik qog'oz pullardan yukladi va jazavaga tushgan ko'yi shahar bo'ylab yugurib ketdi. Shahar chekkasidayoq birdan uning miyasiga, menga nima bo'ldi o'zi, bu ahmoqona qiliqlarim bilan sharmanda bo'layapman-kub'ek degan fikr urdi. Pullarni u nima qiladi? U o'n dollarlik qog'oz pullarni olgan joyiga qaytarib olib bordi, o'zining katmonidan bir dollarlik pulni sug'urdi, uni sendvich uchun tamaddixonaga kassasiga tashladi va cho'ya yana choraktalik qo'shib qo'ydi.

Kechqurun u issiq turk hammomida mazza qidib cho'mildi, suvli go'sht va noyob qo'ziqorin qayla tamaddi qildi, chet el oq xeres va qulupnay sharobidan no'sh qildi. Yangi ko'k flanel kostyumini va uning cho'zinchoq boshi ustida o'ynab qoladigan kulrang bayramlik shlyapasini tanladi. v'ekBizning kekxa shaykamizv'ek kuyini chalayotgan avtomat radiolaga tanga suqdi. Butun shahar bo'yicha yigirmata shunaqa avtomatga beshtalikdan suqib chiqdi. v'ekBizning kekxa shaykamizv'ekning mungli ovozlari kimsasiz tun va huvillagan ko'chalarni to'ldirib yangradi, u esa daroz, ozg'in, tanho bir ahvolda yangi botinkalarini avaylab bosgan, sovuqqotgan qo'llarini cho'ntaklari ichida isitgan ko'yi hamon ketib borar edi.

Shundan buyon bir hafta o'tdi. U Mars-Avenyudagi quling o'rgilsin uyda uyquni urdi. Ertalab soat 9 da turdi, hammomda cho'mildi-da, cho'chqa go'shtli tuxumlar bilan nonushta qilgani eringancha shahar tomon odimlab ketdi. Xudoning bermish kuni ertalab u navbatdagi muzxonaga tonnalab go'sht, sabzavot, limu kremi surilgan pishiriqlarni tiqib tashlar, Yerdan raketalar qaytib kelmaguncha o'ziga o'n yillik oziq-ovqatni g'amlab olardi. Hali raketalar qaytib keladimi-yo'qmi, xudo biladi.

Bugun kechqurun esa u pushti, chiroyli rang-barang peshtaxtalardagi mum ayollarni tomosha qilgancha oldinga-orqaga tinmay egilar edi. Birinchi marta shaharning qay darajada o'likligini his etdi. Bir krujka pivoni simirdi-da, asta tirjaydi.

- Jin ursin, - dedi u. - Men butunlay yolg'izman.

U v'ekEliv'ek kinoteatriga kirdi, yolg'izlik haqidagi fikrlardan chalg'itish uchun u o'ziga kino ko'rsatmoqchi bo'ldi. Zal ichi bo'm-bo'sh va dahmadagidek jim-jit edi, keng ekran bo'ylab kulrang va qora sharpalar suza boshladi. Uning vujudi titrab ketdi va shaytonlar in qurgan bu maskandan qorasini o'chirishga jazm etdi.

Uyga qaytishga ahd qilib, u tez-tez yurib borardi, telefon qo'ng'irog'ini eshitib, jim-jit mahalla tosh ko'chasidan qariyb yugurib ketdi.

U quloq soldi.

v'ekQayerdadir telefon jiringlayaptiv'ek.

U olg'a yurishda davom etdi.

v'ekHozir kimdir go'shakni oladiv'ek, - erinchog'lik bilan o'yladi u.

U yo'lka chekkasiga o'tirdi va botinkasidan shoshmay toshchalarni qoqib tushira boshladi.

Birdan qattiq qichqirib oyoqqa turdi:

- Kimdir! Samoviy kuchlar, nahotki bu men bo'lsam!

U talvasa ichida atrofga alangladi. Qaysi uyda? Hov anavunda! Maysazor ustidan uchib o'tdi, zinapoyalardan yuqoriga otildi, uyga kirdi, qop-qorong'i zalda turibdi.

Shiddat bilan go'shakni oldi.

- Allo! - qichqirdi u.

- ZZZZZZZZZZZZ.

- Allo, allo!

Qo'yib qo'yishibdi.

- Allo! - o'kirdi u va go'shakni siltadi. - Padaringga ming la'nat! - O'zini o'zi so'kdi u. - Yo'lakda o'tirib senga zarurmidi, galvars!

Shaytonvachcha, to'nka! - u qo'llari bilan telefon apparatini qattiq siqdi. - Qani, yana bir qo'ng'iroq qil. Qani!

Shu paytgacha Marsda undan boshqa biron-bir odam qolishi mumkinligi uning miyasiga ham kelmagandi. O'tgan butun hafta davomida u bitta ham odamni ko'rmadi. U boshqa barcha shaharlar ham mana shunday kimsasiz deb xayol qilgan edi.

Endi esa hayajondan titrab-qaqshagancha ikki ko'zini qora qutichadan ololmasdi. Avtomat telefon tarmog'i Marsning barcha shaharlarini bir-biri bilan ulab turardi. Ular o'ttizta - qaysi biridan qo'ng'iroq qilishdi ekan?

U bilmasdi.

U kuta boshladi. Yot xonadon oshxonasiga o'tdi, muzlagan qulupnay erib yotardi, uni g'amgingina yedi.

- Bu yerda hech kim bo'lmagan aslida, - g'udrandi u. - Balki shamol qayerdadir simyog'ochni ag'darganda tasodifan simlar ulanib qolgandir.

Lekin u kimdir narigi tomonda go'shakni ilgandagi shirq etgan ovozni eshitdi-ku?

Butun tunni Uolter Gripp zalda o'tkazdi.

- Bu yerda telefonning hech qanday aloqasi yo'q, - o'zini ishontirib dedi u. - Shunchaki mening boshqa qiladigan ishim yo'q.

U soatining chiq-chiqiga quloq tutdi.

- Xotinim endi qo'ng'iroq qilmaydi, dedi u. - Javob bermagan odamga qaytadan raqamlarni terish unga zarur kelibdimi? Ehtimol, ayni daqiqalarda shahardagi boshqa uylarga qo'ng'iroq qilayotgan bo'lsa kerak! Men bo'lsam bu yerda o'tiribman... Shoshma! - u miyig'ida kuldi. - Nega men v'ekxotinimv'ek deya'pman?

U sarosima ichida ko'zlarini pirqiratdi.

- Axir erkak kishi ham mana shunday dadil ko'ng'iroq qilishi mumkin-ku, shunday emasmi?

Yurak urishi sezilmasdi. Muzdek va bo'm-bo'sh, g'oyat bo'm-bo'sh.

U ayol kishi bo'lishini juda-juda xohlardi.

U uydan chiqdi-da, erta tong g'ira-shirasida arang ko'zga chalingan ko'cha o'rtasida to'xtadi.

Quloq soldi. Tiq etgan tovush yo'q. Na bir qush, na bir mashina ovozi eshitaladi. Faqat yurak dukullaydi. Duk v'ekjimlik - duk.

Azbaroyi zo'riqishdan yuzi burishib ketadi. Shamol esa shu qadar mayin, shu qadar nazokat bilan esardiki, epkinlari uning pidjagi etaklarini ohista siypab o'tadi.

- Jim, - shivirladi u. - Quloq sol!

U nigohini bir jim-jit uydan boshqasiga olgancha asta joyida aylandi.

Ayol raqamlarni ketma-ket teradi, o'yladi u. Bu ayol kishi bo'lishi kerak. Nima uchun? Faqat ayol kishigina barcha raqamlarni qayta teradi. Erkak kishi unday qilmaydi. Erkak kishi o'ziga ishonganroq bo'ladi. Axir men kimgadir qo'ng'iroq qilganmanmi? Yo'q! Bunday qilish hatto xayolimga ham kelmagan! Bu ayol kishi bo'lishi kerak. Albatta, ayol kishi, xudo shohid!

Quloq sol.

Uzoq-uzoqlarda, huv yulduzlar ostida telefon jiringladi.

U yugurib ketdi. Quloq solgani to'xtadi. Ohista jiring. Yana bir necha qadam yurdi. Qattiq jiring eshitildi. U burildi-da, xiyobon yoqalab olg'a intildi. Jiring kuchayib borardi! Oltita uydan o'tdi, yana oltita! Juda ham qattiq jiringladi! Mana bumi? Eshik yopiq edi.

Ichkarida telefon jiringlardi.

- Eh, la'nati! - U eshik dastagini silkitdi.

Telefon jon-jahdi bilan jiringlardi.

U ayvondagi o'rindiqni ko'tardi-da, aylantirib mehmonxonada derazasiga soldi va singan derazadan ichkariga sakradi.

U go'shakni olishga ham ulgurmay, telefon jimib qoldi.

U xonadan-xonaga o'tar, oynalarni sindirar, pardalarni yular, oshxonada plitasini tepar edi.

Nihoyat majolsizlanib, u Yerdan Marsdagi barcha abonentlar qayd etilgan telefon kitobchasini oldi. Ellik ming ismi sharif.

Birinchi ismi sharifdan boshladi.

Ameliya Amz. N'yu-Chikago. O'lik dengizning narigi tomonidan yuz mil narida. U shuning raqamini terdi.

Javob yo'q.

Ikkinchi abonent N'yu-Yorkda moviy tog'lar ortida besh ming mil narida turardi.

Javob yo'q.

Uchinchi, to'rtinchi, beshinchi, oltinchi, yettinchi, sakkizinchi; titroq barmoqlar go'shakni bazo'r ushlab turardi.

Ayol ovozi javob berdi:

- Allo?

Uolter javoban qichqirdi:

- Allo, ey xudoyim, allo!

- Bu yozuv, - dona-dona qilib dedi ayol ovozi. - Miss Elen Arazumyan uyda yo'q. Ayting, sizga nima kerak, ovozingiz simga yozib qolinadi, bu xonim qaytgandan keyin sizga telefon qilishi uchun kerak bo'ladi. Allo? Bu yozuv. Miss Elen Arazumyan uyda yo'q. Ayting, sizga nima kerak...

Sem go'shakni ildi.

Uning lablari titrardi.

Bir oz o'ylab turib, u qaytadan raqamlarni terdi.

- Miss Elen Arazumyan uyga qaytganida, - dedi u, ayting: telefoni bilan qo'shmozor bo'lsin.

U Marsning markaziy kommutatoriga, N'yu-Boston, Arkadiya va Ruzvel't-Siti telefon stansiyalariga qo'ng'iroq qildi. U yerda biron-bir joyga qo'ng'iroq qilishga harakat qilgan odamlar topilib qolishiga ko'proq umidvor edi, so'ng har bir shahardagi ratushalar va boshqa davlat idoralariga qo'ng'iroq qilib chiqdi. Eng yaxshi mehmonxonalariga qo'ng'iroq qildi. Yegani oldida, yemagani ketida qabilida yashashni qaysi ayol xohlamaydi. Birdan u qattiq qarsak chaldi-da, qah-qah urib kulib yubordi. Ha, bo'lmasa-chi! Telefon daftarchasini ochib ko'rdi-da, xalqaro telefon tarmog'i orqali N'yu-Teksas-Sitidagi eng yirik pardoxxona raqamini terdi. Baxmal qoplamali, hashamdor pardoxxonadan boshqa qayerdan ham qidirarding ayolni, bu yerda u goh u oyna, goh bu oyna o'rtasida yugurib yurgan, yuziga har turli moyupalarni chaplayotgan, elektr quritgich ostida o'tirgan bo'lishi kerak! Qo'ng'iroq uzoq jiringladi. Simning narigi uchida kimdir go'shakni oldi.

Ayol ovozi yangradi:

- Allo?

- Agar yozib olinayotgan bo'lsa, - chertib-chertib dedi Uolter Gripp, - men boraman-da, la'nati pardoxxonangizning kulini ko'kka sovuraman.

- Hech kim yozib olayotgani yo'q. - Javob berdi ayol ovozi. - Allo, allo, nahotki u yerda tirik odam bo'lsa! Qayerdasiz?

Ayol shodon chiyilladi.

Uolter stuldan ag'darilib tushayozdi.

- Allo... - U ko'zlari yonganacha sakrab oyoqqa turdi. - E, xudo, bu qanday baxt, ismingiz nima?

- Jenev'eva Selzor! - ayol go'shakka yig'lab gapirdi. - Oh, xudo, kim bo'lishingizdan qat'i nazar, ovozingizni eshitganimdan shunday xursandmanki!

- Men Uolter Grippman!

- Uolter, salom, Uolter!

- Salom, Jenev'eva.

- Uolter. Qanday ajoyib ism. Uolter, Uolter, Uolter!

- Rahmat.

- Axir qayerdasiz, Uolter?

Qanchalik mehribon, quvnoq, nafis ovoz... U ayol erkalab shivirlab gaplashishi uchun go'shakni qulog'iga qattiqroq bosdi. Uning oyog'i chalinib ketmoqda edi. Yuzi lov-lov yonardi.

- Men Merlin-Villijdaman, - dedi u. - Men...

Zzzz.

- Allo? - Shoshib qoldi Uolter.

Zzzz.

U dastakka urib ko'rdi. Hech gap yo'q.

Allaqayerda shamol simyog'ochni ag'dargan. Jenev'eva Selzor ham qanday tez paydo bo'lgan bo'lsa, shunday tez g'oyib bo'ldi.

Uolter raqamni terdi, biroq apparat gung-lol edi.

- Hechqisi yo'q, uning qayerdaligini endi bilib oldim-ku.

Uolter yugurib uydan chiqdi. Ertalabki quyosh nurlari ostida u begona garaj ichidan sport mashinasini orqa bilan haydab chiqdi, orqa o'rindig'iga uydan olgan oziq-ovqat mahsulotlarini tashlab qo'ydi va soatiga sakson mill tezlik bilan N'yu-Teksa-Sitiga qarab

uchib ketdi. Ming mil, o'yiladi u. Chida, Jenev'eva Selzor, men seni uzoq kuttirib qo'ymayman!

Shahardan chiqar ekan, u har bir muyulishda chinqiratib signal berardi.

Kun botardi, ayovsiz poygali kundan keyin u mashinani yo'l chekkasiga burib to'xtatdi, oyog'ini qisgan botinkalarini yechib tashladi, o'rindiqqa cho'zildi-da, hashamdor shlyapasini horg'in ko'zlari ustiga tortib qo'ydi. U sekin, bir tekisda nafas olar edi. Oqshom qorong'iligida sarin shabada esar, yulduzlar quvnoq jimjima qilar edi. Chor atrofda qadimdan-qadim Mars tog'lari savlat to'kib turardi. Yulduzlarning nurlari shaxmat donalari kabi moviy yonbag'irlarga tutashib ketgan Mars shaharchasi minoralari ichida jimirlar edi.

U uyqu bilan bedorlik o'rtasidagi allaqayerda ivirsigancho'zilib yotardi. U shivirladi: Jenev'eva. So'ng asta xirgoyi qila boshladi. ВЪЕЕh, Jenev'eva, azizim, o'taversin yillar bir-birin quvlab. Lekin azizim Jenev'eva...ВЪК Uning ko'ngli xotirjam edi. Quloqlari ostida ayolning past, mayin, bir maromdagi ovozi jaranglardi: ВЪЕAllo, hoy Uolter! Hech kim yozib olmayapti. Axir qayerdasan, Uolter?ВЪК

U oh tortdi, qo'lini tekkizib olmoqchidek, oy nuriga qarab uzatdi. Shamol uning uzun qora sochlarini, ajoyib sochlarini to'zitib yubordi. Lablari tandirdagi yallig'langan cho'g'dek. Yanoqlari esa hozirgina uzib olingan bir juft atir guldek. Badani ham oppoq tumandek harir, mayin, ravon, nafis ovozi esa unga qadimgi mungli bir qo'shiqni xirgoyi qilayotgandek:

ВЪЕЕh, Jenev'eva, azizim, o'taversin yillar bir-birin quvlab...ВЪК

U uxlab qoldi.

U N'yu-Teksas-Sitiga yarim tunda yetib keldi. Mashinani ВЪЕDellyuksВЪК pardoixonasi yonida to'xtatdi-da, heh deb qo'ydi. Mana, hozir ayol xandon tashlab kulgancho'zilar tumani ichidan yugurib chiqib keladi.

Ammo bunday bo'lmadi.

- Uxlab qolgan. - Uolter eshik oldiga keldi. - Men shu yerdaman! - Qichqirdi u. - Allo Jenev'eva!

Sokin shahar ikki barobar yorilib turgan oy nuriga chulg'angan, allaqayerda shamol brezent pardani shaloplatib o'ynardi.

U oynavand eshikni keng ochib, ichkariga qadam qo'ydi.

- Eh-he! - yigit xijolat ichida kulib yubordi. - Yashirinma! Qayerdaligingni bilib turibman.

U barcha xonachalarni qidirib chiqdi.

Yerda mo"jazzgina dastro'molcha topib oldi. Undan shunday mo"jizaviy hid kelardiki, boshi aylanib, chayqalib tushdi.

- Jenev'eva, - ovoz chiqarib dedi u.

U mashinasini bo'm-bo'sh ko'chadan haydab borardi, biroq odam qorasi ko'rinay demasdi.

- Hazil ham shunaqa bo'ladimi-a...

U tezligini oshirdi.

- Shoshma-shoshma, axir bizni ajratib qo'yishgan. Balki u men bu yoqqa ketayotganimda Merlin-Villijga jo'navorgandir? - U qadimgi dengiz yo'lidan ketib, kunduzi bir-birimizni ko'rmay qolgandirmiz. Bu yerga kelishimni u tush ko'ribdimi? - Axir men kelishimni aytmagandim-da. Telefon jimib qolgach, u qo'rqib ketganidan meni qidirib, Merlin-Villijga qarab uchgandir! Men bo'lsam, bu yerda yuribman, jin ursin, men ham odam bo'ldimmi!

U klaksonni bosdi-da, shahardan o'qdek uchib chiqdi.

U tun bo'yi mashinasini uchirib yurdi. Miyasida faqat bitta o'y: ВЪЕAgar uni Merlin-Villijda topmasam, nima bo'ladi?ВЪК

Bunday xayolni miyadan chiqarib tashlash kerak. U o'sha yerda bo'lishi kerak. U yugurib keladi-da, uni quchoqlab oladi, ehtimol bir gal hatto labidan o'pib ham olar.

ВЪЕJenev'eva, azizimВЪК, - pedalni soatiga yuz mill tezlikda bosgancho'zilar hushtak chalib xirgoyi qilardi u.

Merlin-Villijda ertalabki sukunat hukmron edi. Do'konlarda hali sariq chiroqlar yonib turardi; yuz soat beto'xtov ishlagan avtomat nihoyat elektr tutashuvdan shirq etdi-da, jimib qoldi; shu bilan to'liq sukunat cho'kdi. Quyosh ko'chalarni va loqayd muzdek osmonni isita boshladi.

Uolter faralarini o'chirmay klaksonni chinqirtirib bosgancho'zilar Meyn-stritga qarab burdi. Ko'zlarini do'kon lavhalaridan uzmasdi.

Yuzi devordek oqarib ketgan, horg'in, qo'llari terdan ho'llangan chambar ustida sirg'alardi.

- Jenev'eva! - bo'm-bo'sh ko'chaga qarab qichqirdi.

Pardoixonaga eshigi ochildi.

- Jenev'eva! - U mashinani to'xtatdi-da, ko'chani chopib kesib o'tdi.

Jenev'eva Selzor pardoixonaga eshigida turardi. Qo'llarida ochilgan shokolad qutichasi. Do'mboq, oppoq barmoqlar qutini mahkam ushlab turardi. Uolter yorug' joyga kirib kelganda, ko'rdiki, qizning yuzi dum-dumaloq va do'mboqqina, ko'zlari bir dumaloq xamirga suqib qo'yilgan bir juft yirik-yirik tuxumdek. Oyoqlari kundadek yo'g'on-yo'g'on, yurishlari g'ozdek alpon-talpon. Sochlari - qush uyasi ko'rinishida obdon turmaklangan bo'lib, rangi qandaydir qo'ng'ir tusda. Lab degan narsaning o'zi yo'q. Uning o'rnida andoza bosib chizilgan yo'g'on qizil yo'l turardi, u quvongandek bir ochilib, qo'rqqandek yumilardi. Qoshlarini esa butunlay terib tashlagan, atigi ikkitagina ingichka tuk qoldirgan, xolos.

Uolter dong qotib qoldi. Yuzidagi tabassumdan asar ham qolmadi. U hayron bo'lgancho'zilar bir joyda turib qoldi.

Qiz shokoladlarni yerga tushirib yubordi.

- Siz Jenev'eva Selzormisiz? - o'z ovozi begona ovozdek tuyulib so'radi Uolter.

- Siz Uolter Griffmisiz? - so'radi qiz.

- Gripp.

- Gripp, - to'g'riladi qiz.

- Salom, - bazo'r dedi yigit.

- Salom. - Qiz uning qo'lini siqdi.

Qizning barmoqlari shokoladdek yopishqoq bo'lib qolgan edi.

- Xo'sh, - dedi Uolter Gripp.

- Nima, - so'radi Jenev'eva Selzor.

- Men faqat ВЪЕXo'shВЪК dedim, - izoh berdi Uolter.

- Ha.

Soat kechgi to'qqiz. Kunduzi ular shahar tashqarisiga borishdi, kechlikka esa, yigit file-min'on pishirdi, biroq Jenev'eva uni yaxshi qovurilmagan deb ko'ngli tortmadi, shunda Uolter uni yaxshilab qovurishga qaror qildi va yo ko'p qovurib yubordi, yo kuydirib yubordi, xullas, shunga o'xshash bir narsa bo'ldi-da. U kuldi-da, dedi:

- Ketdik kinoga!

Qiz в Ёњ mayli в Ёќ dedi-da, shokolad yuqi qo'li bilan uning qo'ltig'idan oldi. Biroq uning talabi ellik yil oldingi Klark Geybl qatnashgan fil'm bilan cheklanib qo'ya qoldi.

- Rosa kulgili narsa ekan-ku? - Qiqirlab kuldi qiz. - Ichagimni uzdi-ya!

Fil'm tugadi.

- Yana bir qo'yib ber, - buyurdi qiz.

- Yana? - takror so'radi yigit.

- Yana, - javob berdi qiz.

Yigit o'g'irilgan edi, qiz unga yaqinlashdi va quchoqlab oldi.

- Sen hech ham men o'ylagandek emas ekansan, lekin mayli, bo'laveradi, - tan oldi qiz.

- Rahmat, - dedi yigit nafasi bo'g'ilib.

- Eh-h Geybl tushmagur: - Qiz uning oyog'idan chimchilab oldi.

- Voy, - dedi yigit asta.

Kinodan keyin ular в Ёњ xarid qilgan в Ёќ jimjit ko'chalar bo'ylab yurib ketishdi. Qiz oynavand peshtaxtani urib sindirdi va o'zi tanlab-tanlab topib olgan eng ochiq rang ko'ylakni kiyib oldi. So'ng boshiga bir shisha atirni to'nkarib qo'ydi-da, suvda bo'kkan iskovichga aylandi-qo'ydi.

- Yoshing nechada? - qiziqsindi yigit.

- Topib ol. - Qiz uni ko'chadan yetaklab ketdi, undan asfal'tga tinimsiz atir tomchilar edi.

- O'ttizga borgandirsan? - dedi yigit.

- Ana, xolos, - quruqqina javob berdi qiz. - Endi yigirma yettiga kirdim men senga aytsam! Voy, manavi yerda qandolatxona ham bor ekan! O'lay agar, mana shu mashmashalar boshlangandan beri men boyvuchchalardek yashayapman. Qarindosh-urug'larni hech qachon sevgan emasman. Esini yegan hammasi. Ikki oy burun Yerga uchib ketishdi. Men ham so'nggi raketada uchib ketishim kerak edi, biroq qoldim. Bilasanmi nega?

- Nega?

- Chunki menga ta'na qilishdi. Mana shu yerda qoldim. - Istagancha o'zingga atir quy, xurmachangga siqqanicha pivo ich, konfet ye, hech kim senga: в Ёњ Kaloriyang ko'payib ketadi! в Ёќ deb ta'na qilmaydi. O'zim xon, ko'lankam maydon!

- O'zing xon, ko'lankam maydon. - Uolter ko'zlarini qisdi.

- Endi kech, - dedi qiz unga qarab.

- Ha.

- Men charchadim, - dedi qiz.

- Qiziq, men sira charchaganim yo'q.

- Ho, - dedi qiz.

- Tun bo'yi yotmasligim mumkin, - davom etdi yigit. - Bilasanmi, Mayk barida yaxshi plastinka bor. Yur, men senga o'shani qo'yib beraman.

- Men charchadim. - Qiz ayyorona yiltillab turgan ko'zlari bilan unga qaradi.

- Men esa gijinglagan toydekman, - javob berdi yigit. - Juda g'alati-ya.

- Yur pardoixonaga, - dedi qiz. - Men senga bir narsa ko'rsataman.

Qiz uni oynavand eshikdan ichkariga olib kirdi va katta oq quti yoniga yetaklab keldi.

- Men Teksas-Sitidan jo'nayotganimda, - tushuntirdi qiz, - mana shuni o'zim bilan olgan edim. - U qizil tasmani yechdi. - Ming qilsa ham men Marsdagi yagona xonim, u esa yagona erkak bo'ladi deb o'yladim. Shuning uchun...

U qopqoqni ko'tardi va shildiroq, qizg'ish, burma qog'ozni bir chetga itqitdi. Qiz quti ichidagi narsani silab qo'ydi.

- Mana.

Uolter Grippning ko'zi xonasidan chiqib ketdi.

- Nima bu? - so'radi o'zini bazo'r tutib.

- Hech narsa bilmagandek gapirasana, tentakcha? Qaragin-a, hammasi kashtadan qilingan, hammasi shunday oppoqki, asti qo'yaverasan, ko'zing qamashadi...

- O'lay agar buning nimaligini bilolmayapman.

- Nikoh ko'ylagi, ovsargina!

- Nikoh ko'ylagi? - yigit xirillab qoldi.

Uolter ko'zini yumdi. Qizning ovozi xuddi boya telefondagidek mayin, xotirjam, nafis jaranglar edi. Ammo ko'zini ochib qarasaki... yigit duduqlanib qoldi.

- Juda chiroyli, - dedi u bazo'r.

- Rostdanmi?

- Jenev'eva. - Yigit eshika tikildi.

- Ha?

- Jenev'eva, men senga bir narsani aytib qo'yishim kerak.

- A?

Qiz unga yaqinlashdi, uning oppoq yuzidan atir burqsib turar edi.

- Senga aytmogchimanki...

- Xo'sh?

- Xayr!

Qiz qichqirishga ulgurmayoq yigit pardoixonadan otilib chiqdi-da, mashinasiga borib o'tirdi.

Qiz tashqariga yugurib chiqdi va yigitning mashinani burib ketayotganiga qaragancha yo'lak chekkasida qotib qoldi.

- Uolter Griff, qayt! - Ho'ngrab yig'lab dedi qiz qo'lini uzatib.

- Gripp, - to'g'riladi yigit.

- Griff! - qichqirdi qiz.

Qizning qadamlari va ingrashlariga ham qaramay, mashina jim-jit ko'chadan o'qdek uchib ketdi. Qiz do'mboq qo'llari bilan g'ijimlayotgan oppoq ko'ylak uzra mashinaning pag'a-pag'a tutunlari suzib yurardi, osmonda esa yulduzlar charaqlar edi. Mashina

bo'shliq ichiga kirib, qorong'ilikda ko'zdan yo'qoldi.

Yigit uch kechayu uch kunduz surunkasiga mashinani haydab bordi. Bir gal orqasidan mashina kelayotgandek tuyulib, vujudini titroq bosdi, qora terga tushdi va u bepoyon Mars cho'lini kesib o'tuvchi boshqa ko'chaga chiqib oldi, yo'l odamsiz shaharlar yonidan o'tib borardi. U ketaverdi, ketaverdi - bir hafta yurdi, yana bir kun yurdi, oxiri Merlin-Villijdan o'n ming mil nariga borib qoldi. Shunda u mayda do'konchalari bo'lgan Xoltving-Springvins degan qishloqqa kirib keldi, bu yerdagi do'konchalarda u kechqurunlari peshtaxtalarda chiroq yoqa olar, restoranlarida taomlar buyurib, bemalol o'tira olar edi. Shundan buyon u shunday yashab kelayapti; uning yuz yilga yetgulik oziq-ovqatlar bilan to'lib-toshgan muzlatgich xonachalari bor. Sigaretalari zaxirasi o'n ming kunga yetadi, yumshoq to'shakli a'lo sifatli karavoti ham bor. Yillar o'taverdi, bordi-yu, qachonlardir unga bitta-yarimta odam telefon qilib qolsa, u javob bermasdi.

April 2026 - Uzoq Yillar

Shunaqa bo'lib qoldi: Osmonda shamol esa boshlaganda, u va uning uncha katta bo'lmagan oilasi o'zlarining tosh kulbalarida o'tirib olar edilar va yonayotgan tarashalarda qo'llarini isitardilar. Shamol kanallar yuzini mavjlantirar, sal bo'lmasa, osmondagi yulduzlarni uchirib yuborardi, mister Xeteuey esa, bu shinamlikdan mazza qilib o'tirardi va xotiniga nimalarnidir gapirardi, xotini ham unga javob berar va u ikkala qizi va o'g'liga Yerdagi o'tgan-ketgan narsalari haqida hikoya qilar edi. Bolalar esa otalarining so'zlarini o'zlaricha tushunar edilar.

Katta urushdan keyin yigirma yil o'tgandi. Mars ulkan qabristonga o'xshardi. Yer-chi? Unga nima bo'ldi? Uzoq Mars tunlarida Xeteuey va oilasi ko'pincha shu haqda mulohaza yuritishardi. Bu tunda quturgan Mars chang-bo'roni qadimgi shahar ko'chalaridan uvillagancha va qumga botib ketayotgan yangi plastik devorlarni uchirgancha Mars qabristonlarining pastqam mozorlari ustidan esib o'tdi.

Nihoyat, bo'ron tinib, havo ochildi va Xeteuey shamolli osmondagi yashil olovcha - Yerni ko'rish uchun tashqariga chiqdi. G'ira-shira xona shiftidagi yonib turgan lampochkani o'ziga yaxshiroq burib olmoqchi bo'lgandek, u qo'llarini yuqoriga ko'tardi.

Uzoqlarga o'lik dengiz tuzlari uzra nigoh soldi. ВѢButun sayyorada zog' uchmaydi, - o'yladi u. - Bitta menman. Va ularВѢ. U tosh kulbasi eshigi tomon burildi.

Hozir Yerda nimalar bo'layotganiykin-a? O'zining o'ttiz dyumli teleskopidan shuncha qaramasin, shu paytgacha biron-bir o'zgarish payqamadi. ВѢAgar o'zimni yaxshi saqlay olsam, - o'yladi u, - yana yigirma yil yashaymanВѢ. Qarabsanki, birontasi paydo bo'lib qolibdi. Yo o'lik dengizlar ortidan, yo koinotdan qizil olov rishtasiga bog'langan raketada kelib turibdi-da.

- Bir aylanib kelay, - qichqirdi u eshikka.

- Yaxshi, - javob berdi xotini.

U xarobalar oralab, shoshmay pastga tushib ketdi.

- ВѢN'yu-Yorkda yasalganВѢ, - o'qidi u bir parcha temirda. - Qadimgi Mars shaharlari Yerdan kelgan bunday narsalardan hali ko'pini ko'radi...

U moviy tog'lar oralig'ida yaqin ellik asrdan buyon turgan Mars qishlog'i tomonga qaradi.

Uolter xilvat Mars qabristoniga keldi: cho'l shamoli esib turgan tepalikda uncha katta bo'lmagan olti qirrali toshlar saf tortgan edi. Boshini egib, u to'rtta mozorga, to'rtta beso'naqay yog'och xochga qaradi, ularning har birida nom yozilgan edi. Uning ko'zlarida yoshdan asar ham yo'q. Yoshlari allaqachon qurib bitgandi.

- Qilmishim uchun meni kechirasanmi? - so'radi u xochlarning biridan. - Men juda, juda yolg'iz edim. O'zing tushunasan-ku, shundaymi?

U tosh kulbasiga qaytdi va ichkariga kirishdan oldin peshonasiga kaftini qo'yib, yana diqqat bilan osmonni ko'zdan kechirdi.

- Nuqul kutganing-kutgan, qarashdan boshqa ishing yo'qdek, - g'udrandi u. - Ehtimol, kunlarning birida - tunda...

Osmonda qizil olov yondi.

Eshikdan tushayotgan yorug'lik xalaqit bermasligi uchun u bir tomonga odimladi.

- Yana bir qaraganningda... - shivirladi u.

Qizil olov o'sha joyda yonib turardi.

- Kecha kechqurun u yo'q edi, - dedi Xeteuey.

U qoqilib, yiqilib tushdi, so'ng oyoqqa turdi-da, kulba ortiga yugurib o'tdi, teleskopini ochib, uni osmonga to'g'riladi.

Uzoq vaqt osmonga ko'zini qisib qarab turgandan keyin - bir daqiqa o'tgach, u uyining pastak eshigi tagida paydo bo'ldi. Xotini, ikkala qizi va o'g'li unga o'girilishdi. Uning ha deganda tili kalimaga kelavermasdi.

- Xushxabar olib keldim, - dedi u. - Men osmonga qarab turgan edim. Bu yoqqa raketa uchib kelayapti, u bizlarning hammamizni uyga olib ketadi. Erta tongda shu yerda bo'ladi.

U qo'lini stolga qo'ydi, boshini kaftlari orasiga olib, yig'lab yubordi.

U N'yu-N'yu-Yorkdan nima qolgan bo'lsa, hammasini yoqib yubordi.

Mash'alani oldi-da, plastikdan yasalgan shu shaharga qarab ketdi va alanga bilan o'tgan joyidagi barcha devorlarni turtib-turtib keta boshladi. Shahar nur va jaziramaning qudratli quyunidani yashnab ketdi. U bir kvadrat mil kenglikdagi gulxanga aylandi.

- Bunaqasini koinotda ko'rish mumkin, xolos. Bu mash'al raketani mister Xeteuey va oilasi huzuriga olib keladi.

U uyiga qaytib keldi; yuragi tez-tez va og'riqli urar edi.

- Ko'rayapsizmi? - u baland ko'tarilgan qo'lida chang bosgan shishani ushlab olgandi. - Men mana bu sharobni ataylab mana shu tun uchun asrab qo'ygandim. Vaqt-soati bilan kimdir bizni topib olishini bilar edim! Shu quvonchli on uchun ko'taraylik!

U beshta qadahni to'ldirdi.

- Ha, ozmuncha vaqt o'tmadi... - O'z qadahiga ko'zlarini tikib qaragancha, yana gap qotdi u. - Urush boshlangan kun esingizdami?

Yigirma yil va yetti oy muqaddam. Barcha raketalarni Marsdan uyga chaqirib olingandi. Sem, men va bolalar esa barchamiz bu vaqtda tog'da edik, qadimshunoslik bilan mashg'ul edik, marsliklarning qadimgi jarrohligini o'rganayotgan edik. Biz otlarni o'lgudek qilib choptirganimiz esingdami? Baribir ham rosa bir haftaga kechikkan edik. Shahar huvillab qolgandi. Amerika dabdala bo'lgandi, qolganlarni kutib ham o'tirmay, raketalar bitta qolmay ketib qolgani esingdami, a, esingdami? Keyin qarasakki, qolganlar faqat biz bo'lgan ekanmiz, esingdami? Ey, xudoyim, qancha yillar o'tibdi-ya! Sizlarsiz men chiday olmasdim. Sizlarsiz men o'zimni o'ldirib qo'ygandim. Sizlar tufayli shuncha kutishga chidab keldim. Keling, sizlar uchun ichaylik. - U qadahni ko'tardi. - Bizning uzoq muddatli kutganimiz uchun ichaylik.

U sharobni sippordi, xotini, ikkala qizi va o'g'li qadahlarni lablariga olib borishdi. Sharob to'rttalovining ham iyaklari tagidan

jildirab oqib tusha boshladi.

Tongga yaqin shahardan qolgan hamma narsani shamol katta-katta yumshoq qora laxtaklarga aylantirib, dengiz tubi bo'ylab sochib yubordi. Yong'in o'chdi, biroq maqsadga erishilgan edi. Osmondagi qizil dog' kattalasha boshladi.

Tosh kulba ichida qovurilgan zanjabil kulchasining totli hidi tarala boshladi. Xeteuey kirib kelganida xotini stol ustiga yangi nonli qaynoq qolipni qo'yimoqda edi. Qizlari qattiq supurgi bilan yalang'och tosh-polni hafসাala bilan supurar, o'g'li esa, kumush idishlarni yuvar edi.

- Biz ularga shohona nonushta tayyorlaymiz; - Xeteuey shodon kuldi. - Eng a'lo liboslaringizni kiyib olinglar! U shoshib tomorqasidan ulkan temir saroy tomon o'tdi. Bu yerda muzlatgich va uncha katta bo'lmagan elektrostansiya bo'lib, ularni shu yaqin yillarda ta'mirdan chiqargan va bo'sh vaqtlarida soatlarni, telefonlarni, magnitofonlarni mohirona ta'mirlagan ingichka, qaltiroq barmoqlari bilan hammasini joy-joyiga qo'yib chiqqan edi. Saroyda u yaratgan talay buyumlar qalashib yotardi, jumladan nima ish qilishini hatto o'zi ham bilmaydigan, mutlaqo g'alati uskunalar ham bor edi.

U muzlatgich ichidan dukkakli donlar va yigirma yil avvalgi qulupnay solingan qirov bosgan oppoq qutilarni oldi. ВЪЪBu yoqqa chiq, badbaxtЪЪК, - dedi-da, muzlagan jo'jani sug'urdi.

Raketa qo'nganda havoni har xil pazandalik taomlar hidi tutib ketgandi.

Xuddi yosh boladek Xeteuey nishablikdan pastga qarab chopdi. Ko'kragida qattiq og'riq sezib, u taqqa to'xtadi. Narigi toshga borib o'tirdi va endi nafasini rostlashni xayoliga ham keltirmay, olg'a chopib ketdi.

U cho'qqa aylangan raketadan ko'tarilgan qaynoq hovur ichida to'xtadi. Lyuk ochildi. U yerdan bir odam mo'raladi.

Xeteuey kaftini peshonasiga qo'yib, uzoq qarab turdi va oxiri dedi:

- Kapitan Uaylder!

- Kim bu? - so'radi Uaylder. U pastga sakrab tushdi va cholga qaragancha qotib qoldi. So'ng qo'lini uzatdi. - Yopiray, bu Xeteuey-ku.

- Mutlaqo to'g'ri, bu menman.

- Xeteuey mening birinchi ekipajimdan, To'rtinchi ekspeditsiyamdan.

Ular bir-birlariga diqqat bilan razm sola boshlashdi.

- Ko'rishganimizga ham ancha bo'ldi, kapitan.

- Juda ko'p bo'ldi. Sizni ko'rganimdan xursandman.

- Men qarib qoldim, - dedi Xeteuey soddadillarcha.

- Men ham endi yosh emasman. Yigirma yil sargardon kezdim: Yupiter, Saturn, Neptun...

- Bo'lmasa-chi, sizning Marsni mustamlaka qilishingizga xalaqit bermasligingiz uchun unvoningizni ko'tarishgan deb eshitdim. -

Chol atrofga alangladi. - Siz nuqul sayohatlarda bo'lib, ehtimol, hatto nimalar bo'lganidan ham bexabardirsiz...

- Aytmasangiz ham bilaman, - javob berdi Uaylder. - Biz Mars atrofini ikki marta aylanib o'tdik. Sizdan tashqari Uolder Gripp degan yana bir odamni topoldik, xolos, bu yerdan o'n ming mil narida. Uni o'zimiz bilan olib kelmoqchi bo'lgan edik, biroq u ko'nmadi. Biz uchib ketganimizda, u yo'l o'rtasida arg'imchoqda trubka chekib o'tirardi, orqamizdan qo'l siltab qoldi. Mars o'lgan, butunlay o'lgan, hatto marsliklar ham qolmagan. Yer qalay?

- Sizdan ortiq hech narsa bilmayman. Goh-goh Yer radiosini tutib qolaman, elas-elas eshitiladi. Lekin har gal qandaydir begona tilda. Men esa chet tillaridan, afsuski, bitta lotin tilini bilaman. Ba'zi so'zlarni anglab yetaman. Nima bo'lganda ham Yerning katta qismida odam qirilib ketgan, urush esa hali ham davom etayapti. Siz o'sha yoqqa uchib ketayapsizmi, komandir?

- Ha. O'zingizdan qolar gap yo'q, o'z ko'zim bilan ko'rib, ishonsam deyman. Oramizda radio aloqasi yo'q-da, masofa haddan tashqari katta. U yoqda nima bo'lishidan qat'i nazar, biz Yerga uchib ketayapmiz.

- Meni ham olib olasizlarmi?

Kapitan bir lahza taraddudlandi.

- E-ha, bo'lmasa-chi, bu yerda xotiningiz ham bor-a, esimda, esimda. Bizlar, yanglishmasam, yigirma besh yil burun ko'rishgan edik, to'g'rimi? Sizlar Birinchi Shaharni qurganlaringizda, siz xizmatni tashlab, uni o'zingiz bilan yerdan olib olgan edingiz.

Bolalaringiz ham bor edi...

- O'g'il va ikki qiz...

- Ha, ha, eslayapman. Ular shu yerdami?

- Kulbamizda, hov anovi tepalik ustida. Biz sizlarga ajoyib nonushta tayyorlab qo'yganmiz, kelasizlarmi?

- Mehmonni atoi xudo deydilar, mister Xeteuey. - Kapitan Uaylder raketa tomonga o'girildi. - Kemadan tushinglar!

Ular qiyalikdan tepaga qarab borishardi. - Xeteuey va kapitan Uaylder, ularning ortidan yana yigirmata odam, kema ekipaji, ertalabki salqin havodan chuqur-chuqur nafas olar edilar. Quyosh chiqdi, havo ochiq edi.

- Spender esingizdami, kapitan?

- Uni esdan chiqarib bo'larkanmi?..

- Yilda bir marta uning qabri yonidan o'tishimga to'g'ri keladi. Oxiri go'yo u xohlagandek bo'ldi. U bizning bu yerga qo'nishimizga qarshi edi. Endi hamma bu yerni tashlab ketganidan boshi osmonga yetgan bo'lsa, ajab emas.

- Anovi-chi... Oti nima edi? Parkxill, Sem Parkxill, unga nima bo'ladi?

- Sosiskaxona ochib olgan.

- Anovinga o'xshab-a...

- Bir haftadan keyin esa urush boshlanib qoldi va u Yerga qaytib ketdi. - Xeteuey birdan yuragini changallaganicha toshga o'tirib qoldi. - Kechirasiz. Hayajonlanib ketdim. Shuncha yillar o'tib, birdan sizni uchratib qolganim. Biroz nafasimni rostlab olay.

Uning yuragi qinidan chiqib ketayotgandek his qilmoqda edi o'zini. U tomirini ushlab ko'rdi. Rasvo...

- Bizda vrach bor, - dedi Uaylder. - Xafa bo'lmang, Xeteuey, bilaman, siz o'zingiz vrachsiz, lekin baribir bizning vrach bilan maslahatlashib ko'ramiz...

Doktorni chaqirishdi.

- Hozir o'tib ketadi. - Ishonch bilan dedi Xeteuey. - Bu bari kutishdan, hayajondan.

U bo'g'ilib, lablari ko'kardi.

- Bilasizmi, - dedi u vrach uning ko'kragiga stetoskop qo'yganida. - Shuncha yillar mobaynida men go'yo bugungi kun uchun yashagandekman. Endi esa, siz shu yerdaligingizda meni Yerga olib ketgani kelishdi, go'yo menga shundan boshqa narsa kerak emasdek. Endi men yotib, omonatni topshirsam bo'laveradi.

- Mang, - doktor unga sariq hapdori berdi. - Bu yerda siz ko'proq dam olsangiz yaxshi bo'lardi.

- Keragi yo'q. Yana bir oz o'tiraman-da, tamom. Sizlarni ko'rganimdan shunchalik xursandmanki! Yangi ovozlarni eshitgandan o'zimda yo'qman.

- Dori foyda berayaptimi?

- Zo'r. Ketskik!

Ular tepalikka ko'tarilishdi.

- Alisa, qara, kimni olib keldim! - Xeteuey xo'mraydi va boshini eshikka suqdi. - Alisa, eshitayapsanmi?

Xotini paydo bo'ldi. Izma-iz baland, xushqomat ikkala qizi chiqib keldi, ularning ortidan yanada novcharoq barvasta o'g'li ko'rindi.

- Alisa, kapitan Uaylder esingdami?

Ayol dudmallandi, xuddi ko'rsatma kutayotgandek Xeteueyga qaradi, so'ng jilmaydi.

- Ha, bo'lmasa-chi, kapitan Uaylder!

- Kechagidek esimizda, missis Xeteuey, biz siz bilan - mening Yupiterga uchib ketishim arafasida siz bilan birga tushlik qilgan edik.

Ayol uning qo'lini qizg'in qisib qo'ydi.

- Qizlarim Margaret va Syuzen'. O'g'lim Jon. Bolalarim, sizlar, albatta, kapitanni unutmagandirsiz?

Qo'l berib ko'rishishlar, kulgi, jonli so'zlashuvlar.

Kapitan Uaylder burnini cho'zdi.

- Nahotki zanjabil kulchalari pishayotgan bo'lsa?

- Yeysizmi?

Hamma harakatga tushdi. Ko'z ochib-yumguncha yig'ma stollar qo'yildi. Pechlardan qaynoq taomlar olib chiqildi, likopchalar, kumush idishchalar, kimxob sochiqchalar paydo bo'ldi. Kapitan Uaylder missis Xeteueyga uzoq qarab qoldi, so'ng nigohini uning o'g'liga va jimgina harakat qilayotgan bo'yodor qizlariga oldi. Oldidan lip-lip o'tayotgan kishilarning yuzlariga qarar, yoshlarning silliq qo'llarining har bir harakatiga razm solar, bitta ham ajin tushmagan nafis chehralardagi bironta ifodani nazardan qochirmasdi. U missis Xeteueyning o'g'li olib kelgan stolga o'tirdi.

- Nechchiga kirdingiz, Jon?

- Yigirma uchga, - javob berdi yigit.

Uaylder sarosimalangancha qo'llaridagi sanchqi va pichoqni aylantirib, o'ynardi. U birdan bo'zdek oqarib ketdi. Yonida o'tirgan fazogir unga shivirladi:

- Kapitan Uaylder, bu yerda nimadir bo'layotganga o'xshaydi.

O'g'li stollar olib kelgani ketdi.

- Nima demoqchisiz o'zi, Uil'yamson?

- Men 43 ga kirdim, kapitan. Yigirma yil avval men yosh Xeteuey bilan birga o'qigan edim. Lekin u endigina yigirma uchga kirdim deb aytayapti, lekin bu tashdan qaragandagina shunday. Bular hammasi noto'g'ri. U kam deganda 42 ga kirgan. Buning tagida nima gap bor, ser?

- Bilmayman.

- Rangingiz o'chinqiraganday, ser?

- Tobim yo'q. Qizimning ham tobi yo'q.

- Men ularni yigirma yil avval ko'rganman, ular esa o'zgormagan, bitta ham ajin tushmagan. Sizdan bir narsani minnat qilib so'rasam bo'ladimi, Uil'yamson? Men sizga bir topshiriq bermoqchiman. Qayoqqa borishni va nimalarni tekshirishni tushuntirib beraman. Nonushtadan keyin asta juftakni rostlab qolasiz. Sizga bor-yo'g'i o'n daqiqa kerak bo'ladi. Bu yerdan qo'l uzatsa yetadi. Biz qo'nyotganimizda raketadan turib ko'rgan edik. Iltimos! Bunday jiddiy gapirayotganingizning ma'nosini bilsak bo'ladimi? - Missis Xeteuey shosha-pisha ularning kosalariga sho'rva quyib chiqdi. - Bundoq kulib o'tirsalar-chi! Yana birgamiz, sayohat tugagan, sizlar deyarlik uydasizlar!

- Ha, ha, bo'lmasam-chi. - Kapitan Uaylder kuldi. - Siz shunday ajoyibsizki, o'n gulingizdan bir gulingiz ochilmagandek, missis Xeteuey!

- Eh, bor bo'ling siz erkaklar!

U ayolning tovsudek yurishlariga qarab turdi. Ayolning yuzlari yal-yal yonar edi, xuddi naqsh olmadedek, silliq va qip-qizil. Ayol hazillarga qo'ng'iroqdek kulib javob qaytardi, likopchalarga did bilan salat solib chiqdi, harakatlarida zarracha xatolik ko'zga chalinmasdi. Daroz o'g'li va sarvqomat qizlari o'zlarining xilvatdagi hayoti haqidagi uzoq hikoyalari bilan otasini mot qoldirib, basma-basiga dov tashlashardi va man-man ota bolalarining gapini eshitib, nochor taslim bo'lardi.

Uil'yamson nishablikdan pastga qarab yugurib ketdi.

- U qayerga ketdi? - so'radi Xeteuey.

- Raketalarni tekshirgani, - javob berdi Uaylder. - Shunaqa, Xeteuey Yupiterda hech balo yo'q, insonning u yerda qiladigan ishi ham yo'q. Saturn va Pluton ham shunaqa...

Uaylder o'z ovozini eshitmay, beixtiyor gapirardi; u faqat bir narsa haqida o'ylardi: hozir Uil'yamson pastga yugurib boradi-da, ko'p o'tmay qaytib keladi, tepalikka chiqib, javob olib keladi...

- Rahmat.

Margaret Xeteuey unga bir stakan suv quydi. To'satdan harakatga kelib, kapitan ayolning yelkasiga qo'lini qo'ydi. Ayol bunga hech qanday munosabat bildirmadi. Uning badani issiq va nozik edi.

Kapitan qarshisida o'tirgan Xeteuey dam-badam jimib qolar va aftini ayanchli bujmaytirgancha ko'kragini changallar edi, so'ng yana ma'yus suhbatga quloq solar, har daqiqada Uaylderga achinib qarab qo'yar, u esa birovlarga bildirmasdan huzur qilib, kulchasini kavshar edi.

Uil'yamson qaytib keldi. Kapitan uning yelkasi osha: вѢХо'ш?вѢк deb shivirlamaguncha indamay, sanchqi bilan taomni kavlab o'tiraverdi.

- Men bu joyni topdim, ser.

- Xo'sh, xo'sh?

Uil'yamsonning ranggi bo'zdek oqarib ketgan edi. U nigohini quvnoq ulfatlardan uzmasdi. Qizlari bosiq jilmayib turishar, o'g'li allaqanday latifani hikoya qilardi.

Uil'yamson dedi:

- Men qabristonga o'tdim.
- To'rtta xochni ko'rdingizmi?
- To'rtta xochni ko'rdim, ser. Ular bus-butun turibdi. Xato qilmaslik uchun men ularni yozib oldim. - U oppoq qog'ozdagi nomlarni bittama-bitta o'qiy boshladi: - Alisa, Margaret, S'yuzen va Jon Xeteuey. Noma'lum virusdan vafot topganlar. 2007, iyul.
- Rahmat, Uil'yamson. - Uaylder ko'zlarini yumdi.
- O'n to'qqiz yil avval, ser. - Uil'yamsonning qo'li titrardi.
- Ha.

- Axir bular kimlar?
- Bilmayman.
- Siz o'zi nima qilmoqchisiz?
- Buni ham bilmayman.
- Boshqalarga aytak bo'ladimi?
- Keyinroq. Hech narsa bo'lmagandek ovqatingizni yeyavering.
- Ortiq bir luqma ham tomog'imdan o'tmayapti, ser.

Raketadan keltirilgan sharob bilan qilingan nonushta tugadi. Xeteuey o'rnidan turdi.

- Sog'lingiz uchun. Do'stlarim bilan yana birga bo'lishdan xursandman. Xotinim va bolalarim bilan birga bo'lishdan ham. - Ularsiz bu yerda men tanholikda o'lib ketgan bo'lar edim. Ularning astoydil qilgan g'amxo'rliklari tufayli men bu yerda jon saqlab qoldim va sizlarni kutib olishga muyassar bo'ldim.
- U qadahni qo'lida tutganicha o'z oila a'zolari tomonga o'girildi. - Ular xijolat ichida unga qarab turar edilar, qadah ko'tarilganda esa ular butunlay ko'zlarini yerga tikib olishdi.

Xeteuey oxirigacha sipqordi. Hatto qichqirishga ham ulgurmay, u yuztuban stol ustiga yiqilib tushdi-da, yerga ag'darildi. Bir qancha odam yugurib keldi, uni to'g'rilab yotqizib qo'yishdi. Vrach egilib, yuragiga quloq soldi. Uaylder vrachning yelkasidan turtdi. U Uayl'derga qarab boshini chayqadi. Uaylder cho'kkalab o'tirdi-da, cholning qo'lidan ushladi.

- Uaylder? - Xeteueyning ovozi bazo'r eshitilardi. - Men nonushtangizni harom qildim-a?
- Qo'yavering.
- Men uchun Alisa va bolalar bilan xayrlashib qo'ying.
- Hozir ularni chaqiray.
- Yo'q, yo'q, kerak emas! - Nafasi bo'g'ilib shivirladi Xeteuey. - Bular tushunmaydilar. Men ham ularni tushunishlarini istamayman! Kerak emas.

Uaylder itoat qildi.

Xeteuey jon berdi.

Uaylder anchagacha uning oldidan jilmadi. Nihoyat o'rnidan turdi-da, Xeteueyni qurshab olgan hayajonli odamlar oldidan nari ketdi. U Alisaning oldiga bordi, uning yuziga qarab dedi:

- Nima bo'lganini bilasizmi?
- Erimga bir narsa bo'ldimi?
- U hozir jon berdi: yurak. - Uaylder ayolning yuziga razm solib tikilib turardi.
- Juda chakki bo'libdi, - dedi Alisa.
- Yuragingiz achimayaptimi? - so'radi Uaylder.

- U bizning qayg'uga botishimizni istamasdi. U qachondir shunday bo'lishini bizga oldindan aytib qo'ygandi va yig'lamaslikni buyurgandi. Bilasizmi, u hatto bizni yig'lashga ham o'rgatmagandi, yig'lay olishimizni istamasdi. Odam uchun eng yomon narsa yolg'izlikni anglash, g'am va ko'z yoshi qilishni bilish derdi. Shuning uchun biz ko'z yosh to'kish va qayg'u degan narsalarni bilmasligimiz kerak.

Uaylder uning yumshoq, issiq qo'llariga, chiroyli pardozlangan tirnoqlariga, nozik panjasiga razm soldi. Ingichka, oppoq, uzun bo'yniga va dono ko'zlariga qaradi. Oxiri dedi:

- Mister Xeteuey siz va bolalarni ajoyib qilib dunyoga keltirgan.
- Bu so'zlaringizdan u rosa suyungan bo'lardi. U bizdan faxrlanardi. Keyin esa hatto bizni dunyoga keltirganini ham unutib yuborgandi. Bizni sevib qolgan, haqiqiy xotini va bolalari deb bilardi. Ma'lum ma'noda o'zi shunday ham.
- Siz bilan u o'zini yengil his etardi.

- Ha, yildan-yilga biz birga o'tirib, suhbatlashar edik. U suhbatlashishni yaxshi ko'rardi. Tosh kulbamizni va kaminimizni yaxshi ko'rardi. Shahardagi haqiqiy uyimizga borib joylashsak ham bo'lardi. Biroq u bu yerni jonidan yaxshi ko'rardi, bu yerda u goh jo'n, goh zamonaviy tarzda hayot kechirishi mumkin bo'lardi. U menga o'zining laboratoriyasi va u yerda qilgan har xil narsalari to'g'risida so'zlab berardi. Bu tashlandiq Amerika shahrini u boshdan-oyoq pastdan ovoz kuchaytirgich bilan ta'minlab chiqqandi. Tugmachani bosdi, tamom - hamma joyda chiroqlar yonadi va xuddi unda o'n ming odam bordek shahar shovqinga to'lib-toshadi. Samolyotlar, avtomashinalarning guvillashlari, odamlarning g'ovur-g'uvurlari eshitiladi. U bo'lsa o'tirib olardi-da, sigara tortardi va biz bilan gaplashaverardi, pastdan esa shahar shovqini eshitilib turardi. Goho telefon jiringlab qolardi va tasmaga yozib olingan ovoz mister Xeteueydan turli ilmiy va jarrohlik masalalari bo'yicha maslahat so'rardi, u javob qaytarardi. Telefon ovozlari ham, biz ham, shahar shovqini ham, sigara ham - mister Xeteuey ham g'oyatda baxtli his qilardik o'zimizni. Uning qo'lidan faqat birgina narsa kelmasdi - bizni keksaytira ololmasdi. O'zi kun sayin qarib borardi, biz esa o'sha-o'sha yosh bo'lib turaverardik. Ammo menga shunday tuyulardiki, bu uni unchalik bezovta qilmasdi. Hattoki o'zi shuni xohlardi deb o'ylardim men.

- Biz uni pastda to'rtta xoch turgan joydagi qabrga dafn etamiz. Menimcha, bu uning xohishiga javob beradi.

Ayol asta uning panjasiga qo'l tekkizib qo'ydi.

- Mening bunga ishonchim komil.

Kapitan ishga kirishib ketdi. Kichkina marosim tepalik etagi tomon yurib ketdi; oila uning ortidan yo'lga tushdi. Ikki odam Xeteueyni usti yopilgan zambilda ko'tarib ketdi. Ular tosh kulba yonidan o'tishdi, so'ng Xeteuey ko'p yillar muqaddam o'z ishini boshlagan saroy yonidan yurib o'tishdi. Uaylder shu ustaxona eshigi yonida bir oz taraddudlandi. Bu sayyorada xotini va uchala farzandi bilan yashasa-da, - birdaniga seni shamol va jimjitlik bilan tanho qoldirib, ular o'lib ketishsa, shu ham ish bo'ldimi? - deb so'radi u o'zidan, - bunday ahvolda inson nima qilishi kerak bo'ladi? U o'lganlarni qabrga joylashtiradi, xoch qo'yadi, so'ng aql va

xotira kuchini, qo'lining chaqqonligini va topqirlikni yordamga chaqirib, ustaxonaga keladi-da, keyinchalik uning xotini, o'g'li, qizlari bo'lgan narsani zarrama-zarra to'play boshlaydi. Tog' tagidan barcha zarur narsalarni topish mumkin bo'lgan Amerika shahri bo'lganda, aqli raso odam, har qalay, o'zi xohlagan narsani yarata oladi-da.

Ularning qadam tovushlarini qum yutib yubormoqda edi. Ular kelganida qabristonda ikki odam allaqachon qabrni kavlab bo'laysiz edi.

Ular oqshomga yaqin raketa oldiga qaytib kelishdi.

Uil'yamson boshini irg'ab tosh kulbaga ishora qildi.

- Ularni nima qilamiz?

- Bilmadim, - dedi kapitan.

- Balki, ularni o'chirib qo'yarsiz.

- O'chirib? - kapitan bir oz taajjublandi. - Bu mening xayolingga ham kelmagan edi.

- Axir siz ularni o'zingiz bilan olib ketolmaysiz-ku?

- Yo'q, ularni boshimga uramanmi?

- Nahotki siz ularni shu yerda, qanday bo'lsa shundayligicha qoldirmoqchi bo'lsangiz?

Kapitan Uil'yamson to'pponchani uzatdi.

- Agar biror narsa qo'lingizdan kelsa, siz mendan kuchliroqsiz.

Besh daqiqadan so'ng Uil'yamson boshdan-oyoq terga botganicha kulbadan qaytib keldi.

- Mang, oling to'pponchangizni. Endi men sizni tushundim. Men ularning oldiga qo'limda to'pponcha bilan kirib bordim, qizlardan biri menga jilmaydi. Qolganlari ham. Xotini menga choy tutdi. Ey xudo, bu borib turgan qotillik bo'lar edi-ku!

Uaylder bosh irg'adi.

- Inson bunday mukammal narsani boshqa hech qachon yarata olmaydi. Ular uzoq umr ko'rish uchun yaratilgan. - O'n, ellik, ikki yuz yil. Ana shunaqa... Ularning yashashga... yashashga bizdan haqlari zig'ircha kam emas. Mendan ham, har birimizdan ham. - U trubkasidan kulni qoqib tushirdi. - Mayli, bortga chiqinglar. Parvozda davom etamiz. Bu shahar baribir halok bo'lgan, u biz uchun yaroqsiz.

Quyosh botdi. Muzdek shamol esdi. Butun ekipaj bortga chiqib olgan edi. Kapitan imillardi. Uil'yamson so'radi:

- Siz tushib ketishga... e-e, ular bilan xayrlashishga shoshilmayapsizmi? Kapitan Uil'yamsonga sovuq qarab qo'ydi.

- Bu mening ishim.

Uaylder oqshom shamoliga yuzma-yuz tog' tomon odimlab ketdi. Fazogirlar uning qorasi kulba devori ichida g'oyib bo'lganini ko'rib turishardi. Ular ayol soyasini ham ko'rishdi. Ular komandirning ayol qo'lini siqib qo'yganini ham ko'rishdi.

Avgust 2026 - Yoqimli Yomg'ir Yog'adi

Mehmonxona bo'lmada go'yo biron eshitmay qolishidan qo'rqqanday gapiruvchi soatlar tinmay: вЂњchiq-chiq, yetti bo'ldi, tong otdi, turing o'rningizdan! вЂќ - deb qo'shiq aytar edi. Ertalabki sukunat chulg'agan uy huvillab turardi. Soat esa hamon chiqillar va bo'shliq tomon nuqul o'zining sevgan qo'shig'ini taratar edi: вЂњsakkizdan o'n daqiqa o'tdi, nonushta qilish vaqti yetti, sakkizdan o'n daqiqa o'tdi! вЂќ

Oshxonada pechka chiyillab uh tortdi va uning lang'illagan qorni ichidan sakkizta obdon yetirilgan qadah, to'rtta sarig'i aralastirilgan tuxum, o'n olti bo'lak cho'chqa yog'i, ikki chashka qahva va ikki stakan muzdek sutni ufurib tashladi.

- Butun Kaliforniya shtatining Ellendayl shahrida ikki ming oltinchi yil, to'rtinchi avgust, - dedi oshxonada shiftidan boshqa bir ovoz. - Bugun mister Fezerctounning tug'ilgan kuni. Tilita to'yining bir yilligi. Sug'urta badalini to'lash vaqti yetti. Suv, gaz, chiroq pullarini ham to'lab qo'yish kerak.

Devorning allaqayeridadir bir rele shiqirladi, elektr ko'zlar oldida xotira tasmalari sizib chiqqan boshladi.

Sakkizu bir, chiq-chiq, sakkizu bir, ishga borish kerak, maktabga borish kerak, bo'la qolinglar chaqqon-chaqqon, sakkizu bir!

Biroq eshiklar ochilib-yopilmas, gilamlarda rezina poshnalarning yumshoq odimlagan tovushi quloqqa chalinmasdi.

Tashqarida yomg'ir yog'ardi. Tashqi eshikdagi meteoquticha ohista qo'shiq kuylardi: вЂњYomg'ir yog'ar kun bo'yi, Issiqroq kiyin endi... вЂќ Yomg'ir tomchilari huvillagan uy tomini hamon nog'ora qilib chertardi.

Hovlidagi garaj eshigi qattiq g'iyqilladi, ko'tarilib ochilgan eshik ortidan chiqishga hozir turgan avtomashina ko'rindi... Ikki daqiqa o'tar-o'tmas eshik yana asil holatiga qaytdi.

Sakkizu o'ttiz daqiqada tuxumlar bujmayib qoldi, qadahlar esa toshga aylandi. Alyumin belkurakcha ularni chanoqqa itqitdi, u yerdan tizillagan qaynoq suv ularni ma'dan bo'g'izga dumalatib keldi, bo'g'iz ularning hammasini eritib yuborar va kanalizatsiya orqali uzoq dengizga eltib tashlardi. Ovqat yuqi likopchalar qaynoq yuvindi idishga sho'ng'ir va yaltiraganicha uning ichidan suzib, tashqariga chiqib kelar edi.

вЂњTo'qqizu o'n besh, - kuyladi soat, - supurib-sidirish vaqti yetdi вЂќ.

Devordagi uyachalardan mitti robot sichqonlar to'kildi. Barcha xonalarda ma'dan va rezinadan yasalgan jonsarak farroshlar ivirsir edi. Ular o'zlarini oromkursilarga sharaqlab urib olar, tukdor g'o'lachalarini aylantirar, gilam patlarini hurpaytirar, ichidan changlarini ohista or'rib olar edilar. So'ng bamisoli noma'lum kelgindilar kabi bir-bir o'z go'shalariga kirib, ko'zdan g'oyib bo'ldilar. Ularning qizil elektr ko'zlari so'ndi. Uy chinniday top-toza bo'lib qolgandi.

Soat to'qqiz. Yomg'ir pardasini surib, quyosh mo'raladi. Xarobazor va kultepalar orasida yolg'iz uy qo'qqayib turardi. Butun shaharda shu uygina omon qolgandi. Har kuni tunda vayron bo'lgan shaharning o'zidan chiqarayotgan radioaktiv nurlari bir necha mil uzoqdan ham ko'zga tashlanib turardi.

O'nu o'n besh daqiqa. Bog'dagi changlatgichlar tillarang favvoralar otib, ertalabki yengil havoni jimjimador suv munchoqlari mavjlariga to'ldirdi. Deraza oynalaridan suv jilg'alari oqib tusha boshladi, so'ng sirtidagi oq bo'yoq paqqos kuyib ketgan egma g'arbiy devor bo'ylab jildiray ketdi. Besh joydagi ola-chalpoqni aytmasa, butun g'arbiy devor qop-qora tusda edi. Ana, bo'yoq maysa o'rgich uskunani dumalatib ketayotgan erkak qiyofasiga kirdi. Ana, xuddi foto-suratdagidek, bir ayol gul uzgani engashib turibdi. Undan narida - birgina ulkan lahzada yog'ochda kuyib qotib qolgan yana bir qancha qiyofalar... Bolakay qo'llarini yuqoriga siltab ko'tardi, undan yuqorida irg'atilgan koptok shakli qotib qoldi; bolakayning ro'parasida bir qiz koptokni tutmoqchi bo'lib qo'llarini baland ko'targan, ammo koptok pastga tushmay, havoda muallaq qolib ketgan.

Faqat beshta bo'yoq dog'i bor - erkak, ayol, bolalar va koptok. Qolgan barchasi - yog'och ko'mirning yupqa qatlami, xolos.

Changlatgichdan yog'ayotgan sokin yomg'ir bog'ni to'kilib tushayotgan nur uchqunlari bilan to'ldirdi...

Shu kungacha uy o'z tinchligini qanchalik mustahkam saqlab kelgan-a! ВѢ Kim u? O'zingizni taniting! ВѢ deya u nechog'lik hushyorlik bilan so'rab-surishtirmagan! Yolg'iz tulkilardan va shikoyatnamo miyovlagan mushuklardan tegishli javob ololmagach, qariqiz shiddati ila derazalarni qarsillatib yopmagan va pardalarni silkib tushirmagan. Jinnilik bilan chegaradosh bo'lgan muhofazakorlik - goho mexanizmlarda ham paranoyya dardi uchrab turadi-da.

Bu uy har bir tovushdan titrab tushar edi. Chumchuq nogahon qanoti bilan derazaga tegib ketdimi, o'sha zahoti parda qattiq shatirlab ketar va yuragi yorilgan qush orqa-oldiga qaramay qochar edi. Hech kim - hatto chumchuq ham - uya tegishga botinolmasdi!

Uy minglab katta va kichik rohiblaru yugurdaklari bo'lgan ibodatxona edi, ular toat-ibodat qilar, jo'rlikda diniy qo'shiq aytar edilar. Biroq ma'budlar g'oyib bo'lgan, marosim esa mantiqsiz va ma'nosiz bir holda davom etardi.

O'n ikki.

Katta eshik yonida cho'chib tushgan ko'ppak irillab qo'ydi.

Eshik it tovushini darhol bildi va ochildi. Bir vaqtlar sog'lom, to'q yashagan, endi esa sharti ketib, parti qolgan, tullak ko'ppak ortidan iflos izlar qoldirib ichkariga yugurib kirdi. Uning orqasidan bezovta qilishgani, uyni yana supurib-sidirishga majbur qilishganidan zardalari qaynab darg'azab sichqonlar kuymanglashib qolishdi!

Eshik tagidagi tirqishdan ichkariga bir kichkinagina chang zarrasi kirdi demaguncha devor panellari asta ko'tarilardi-da, ko'z ochib yumguncha u yerdan ma'dan farroshlar sakrab-sakrab yetib kelar edilar. Mittigina po'lat jag'lar tutib olgan jur'atkor qog'oz parchasi, chang zarrasi yoki bir tola tuk devorlarda ko'zdan yo'qolardi. U yerdan quvurlar orqali axlat tagxonaga, axlat kuydirish mashinasining guvillagan qorniga borib tushardi. Axlat kuydirish mashinasi bamisoli dahshatli darrandaday qorong'i burchakda cho'nqayib turardi.

Ko'ppak yuqoriga qarab chopib borar ekan, bu yerda o'lik sukunatdan boshqa hech zog' yo'qligini anglamagan holda - uy esa buni allaqachon anglab yetgandi - har bir eshik ro'parasida o'chakishib akillardi.

U hidlandi-da, oshxona eshigini tirmadi, so'ng hidlashini to'xtatmay eshik yonida yotib oldi. Eshikning narigi tomonidagi pechkada chalpak pishmoqda edi, undan butun uya yoqimli, qarag'ay qiyomining ishtahani qitiqlaydigan va to'yimli hidi anqimoqda edi. Ko'ppakning og'zi ko'pikka to'ldi, ko'zlari o't bo'lib chaqnadi. U sapchib oyoqqa turdi, dumini tishlab gir aylandi, jon talvasasida tipirchiladi-da, tarrakday qotdi-qoldi. Shu alpozda u mehmonxonada bo'lmasida bir soatcha yotdi.

Soat ikki, - kuyladi ovoz...

Nihoyat kuygan narsaning bilinar-bilinmas hidini olib, uyalardan xuddi elektr yelpig'ichi uchirgan qovjiroq yaproqlardek sichqonlar galasi yengil va shiddat ila vizillab otilib chiqdi.

Ikkiyu o'n besh daqiqa.

Ko'ppak g'oyib bo'ldi.

Tagxonadagi axlat pechkasi bexos alanga yallig'idan yorishib ketdi va mo'ridan yuqoriga qarab uchqunlar shiddat bilan ko'tarildi. Ikkiyu o'ttiz besh daqiqa.

Ichki sahn devorlaridan qartavozlar stollari sakrab chiqdi. Ko'zoynaklari yilt-yilt qilib, qartalar joy-joyiga uchib ketdi. Dub peshtaxtada kokteyllar va tuxumli sendvichlar paydo bo'ldi. Musiqa yangradi.

Biroq stollar sukut saqlardi va hech kim qartalarga qo'l urmadi.

Roppa-rosa to'rtida xuddi ulkan kapalaklardek stollar taxlandi-da, yana devorlar ichiga kirib ketdi.

Soat to'rt yarim.

Bolalar xonasining devorlari yorishib ketdi.

Ularda hayvonlar paydo bo'ldi: sariq jirafalar, zangori arslonlar, qizil g'azollar, gulobiy qoplonlar - barchalari billur to'shami uzra sakrar edilar. Devorlar shishadan bo'lib, tasavvurdagi bo'yoq va o'yinlarni o'zida yaxshi aks ettirardi. Pinhoni kinotasmalar tishlar bo'ylab g'altakdan g'altakka suzib o'ta boshladi va devorlar jonlandi. Xona poli shamoldan to'lqinlanayotgan ekin dalasi misol chayqalardi, undan alyumin suvaraklar va temir chirildoqlar yugura boshladi, jazirama tinch havoda, hayvon izlarining hidi ichida g'oyatda nafis qizil matodan yasalgan kapalaklar uchar edi! Temirchi bosqonining sim-siyoh qa'rida g'ivirayotgan asalarilar galasi ovozig'a o'xshash g'o'ng'illash eshitildi. Ortidan o'lja yeb to'ygan arslonning erinchoqlik bilan irillashi keldi. Okapi tuyoqlarining tovushi va siyrak maysalarning nozik poyalariga kelib tushayotgan muzdek yomg'ir shatiri quloqqa chalindi. Ana, devorlar eriy boshladi, quyoshning olov seliga ko'milgan o'tloqzorlar va tubsiz jazirama osmonning bepoyon kengliklariga singib ketdi.

Hayvonlar tikonli to'qaylar va suvloqlar bo'ylab yoyildi.

Bolalar uchun eshittirish vaqti bo'ldi.

Soat besh. hammom shaffof qaynoq suvga to'ldi.

Soat olti, yetti, sakkiz bo'ldi. Tushlik solingan idishlar g'aroyib qiliqlar ko'rsatdi, so'ng xonada nimadir shirq etdi va jonga huzur beruvchi olov yonib turgan kamin oldidagi temir shtativda nogahon yumshoq kulrang kuldan qalpoq kiygan kashanda sigara paydo bo'ldi.

Soat o'n. Ko'zga ko'rinmas simlar choyshabni isitdi - bu yer tunlari sovuq bo'lardi.

Soat to'qqizdan besh daqiqa o'tdi. Xona shiftidan ovoz keldi:

- Missis Maklellan, bugun qaysi she'rni eshitgingiz kelayapti?

Uy sukutda.

Oxiri ovoz dedi:

- Hech bir xohish izhor qilmaganingiz uchun men o'zim tavakkal qilaman.

Jo'rlikda chalingan ohista musiqa yangraydi.

- Sara Tisdeyl. Agar yanglishmasam, siz sevgan she'r.

Yoqimli yomg'ir yog'ib, anqiydi tuproq hidi,

Tongdan tonggacha chaqqon chittak tinmay sayraydi.

Anhorlarda baqalar qurillaydi har kecha,

Sa'valar xonish qilar dam ham olmasdan picha.

Oq ko'pikli bog'larda olcha gullari lov-lov,

Devorlardan ko'chaga go'yo otilar olov.

Urushni ammo hech kim, hech kim eslamas bu on,
Yotgan ilonni qo'zg'ash keltirar faqat ziyon.
Yer yuzida odamzot nasli qurur bo'lsa gar
Na qushcha, na majnuntol qatra ko'z yoshi to'kar.
Bahor... ha, Bahor fasli yangi tongni kutadi,
Bilmaydiki, bizlar yo'q, umri zoye o'tadi.

Kaminda so'nib borayotgan olov lip-lip qilardi, sigara unsiz kulga aylanib to'kilib tushardi. Gung devorlar oralig'ida bir-biriga qarama-qarshi ikki oromkursi turibdi, musiqa hamon yangrardi.

Soat o'nda talvasa boshlanadi.

Shamol esdi. Daraxtdan sinib tushgan quruq butoq oshxona derazasiga taqalib qoldi. Dog' ketkazgich eritmali shisha plitaga urilib chil-chil bo'ldi. Bir lahzada butun oshxona olov ichida qoldi!

- Yong'in! - qichqirib eshitildi. Chiroqlar lip-lip qilardi, nasoslardan, tarang tortilgan shiftlardan suvlar tizillab otildi. Biroq suyuq yonilg'i linolium bo'ylab yoyilib ketdi, u singdi-da, eshik tagiga sho'ng'idi va ortidan talay odamlar jo'rlikda kuylab yubordi:

- Yong'in! Yong'in! Yong'in!

Uy bardosh berishga urinardi. Eshiklar zich yopilib qoldi, biroq deraza oynalari issiqqa chidolmay otilib ketdi va shamol olovni gurillatib yubordi.

Olov tazyiqi ostida o'n milliardlab darg'azab uchqun surbetlarcha yovuzlik ila xonadan-xonaga uchib kirar va zinapoyadan yuqoriga ko'tarilardi, uy chekina boshladi.

Hamon devorlardan yo'rg'alagancha sarosimali suv kalamushlari chiqib kelmoqda edi va yana suv olib kelgani izlariga qaytar edilar. Devor changlatgichlar ham mexanik yomg'ir sinchlarini havoga ko'tarishdi. Ammo kech edi. Allaqayerda og'ir uh tortib, yelkalarini kergan ko'yi nasos qotib qoldi. Olov bilan olishayotgan yomg'ir tindi. Necha kunlardan beri hammomlar va idish yuvish xonalarni ta'minlab kelgan zaxira qozondagi suv tugab bo'lgandi.

Zinalarni birin-ketin yamlaganacha olov chars-churs qilardi. Yuqoridagi xonalarda u mechkay odamga o'xshab Pikasso va Matissning suvratlarini mazza qilib tushirar, moyli qobig'ini yalar va xolstlarni avaylabgina qora naycha qilib o'rar edi.

Olov karavotlargacha yetib bordi, hali zamon deraza rahlariga sakrab chiqadi-da, darpardalarga qaytadan gul beradi!

Biroq shu zahoti ko'mak yetib keladi.

Chordoq tuynuklaridan ko'zga ko'rinmas robotlar pastga tikilib turar va forsunka og'izlaridan yashil dorilar ufurardi.

Olov birdan turtinib ketdi; hatto fil ham o'lgan ilonni ko'rganda shoshib qoladi-ku. Hozir bo'lsa poldan yigirmata ilon o'rmalab kelardi, yashil ko'pikli sovuq, toza zahri bilan olovni o'ldirmoqda edi.

Ammo olov ham anoyi emasdi, u alangali tillarini devor tashqarisidan yuqoriga, chordoqqa yubordi - u yerda nasoslar bor edi.

Gumbur-r-r! Nasoslari boshqarib turadigan elektr miya birinchi nayzasini to'sinlarga sanchdi.

So'ng olov orqaga qaytdi va kiyimlar osig'liq barcha hujralarni aylanib chiqa boshladi.

Dub suyaklari qisirlab, uy titrab ketdi, uning yalang'ochlanib qolgan skeleti issiqdan bukildi, uning tomirlari - simlar tarmog'i shalvirab osilib qoldi, go'yo qizil tomirlari va kapillyarlari jazirama havoda tez-tez urishi uchun qandaydir jarroh uning terisini shilib olayotganday. Qorovul! Korovul! Yong'in! Qochinglar, jonlaringni saqlab qolinglar! Olov ko'zgularni qishdagi mo'rt muzdek mayda-mayda qilib ushatardi. Ovozlar esa nola qilardi: в ЁњYong'in, yong'in, qochinglar, jonlaringni saqlab qolinglar! ЁЃ Go'yo ovloq o'rmonga olib borib tashlangan va o'layotgan o'n ikki bola biri past, biri baland ovozda mungli bolalar qo'shig'ini aytayotgandek. Biroq simlarning qobiqlari qovurilgan kashtanlar misol birin-ketin tinmoqda edi. Ikkita, uchta, to'rtta, beshta ovoz gum bo'ldi.

Bolalar xonasida olov junglini qamrab oldi. Zangori arslonlar o'kirar, qirmizi jirafalar sakrar edilar. Qoplonlar dam sayin ranglarini o'zgartirib, u yoqdan-bu yoqqa o'zlarini otar edilar; olovdan jon saqlash niyatida o'n million hayvon uzoqdagi qaynoq daryo tomon chopib bormoqda edi...

Yana o'n ovoz o'ldi. So'nggi lahzada olov seli gumburi orasidan boshqa, ma'nosini yo'qotgan ovozlarni farqlash mumkin bo'lardi, hali vaqt bor edi, musiqa yangrardi, maysazor bo'ylab teleboshqaruvli mashina o'roq kezinardi, telbalangan soyabon goh ochilib, goh yopilib yotgan, tashqari eshik ostonasidan orqaga va oldinga sakragani-sakragan edi, - ostonadan birvarakayiga mingta buyum o'tardi, xuddi yuzlab soat birdaniga zang urgan soatsozlik ustaxonasimi deysiz: qandaydir yagonalikka payvandlangan telba to's-to'polon hukmron edi bunda; qo'shiqlar, qiyqiriqlar va so'nggi axlatchi sichqonlar tozalash, bu dahshatli, isqirt kulni yo'qotish uchun inlaridan sakrab-sakrab chiqib kela boshladilar! Bir ovoz esa sodir bo'layotgan voqealardan azbaroyi nafratlanB-ganidan tutab yotgan xonada she'r o'qiy ketdi, to barcha plyonkalar yonib bitmaguncha, barcha simlar erib ketmaguncha, barcha kesmalar to'kilib tushmaguncha she'r o'qishdan to'xtamadi.

Nihoyat, olov uyni portlatib yubordi va u har tomonga dud va uchqun sochganacha yerga yuz tuban ag'darilib tushdi.

Chala yongan va yonayotgan to'sinlar to'kilib tushguniga qadar bir soniya qolganda oshxonada pechka aql bovar qilmas tezlikda nonushtalar tayyorlardi: o'nta tuxum, oltita baton, ikki yuz bo'lak cho'chqa yog'i - shular barini olov bitta qo'ymay yamlar, hansirayotgan pechkani yana va yana jazavaga tushib ovqat pishirishga majbur qilardi.

Gumbur. Chordoq oshxona va mehmonxona bo'lmasiga qulab tushdi, mehmonxona bo'lmasi birinchi qavatga, birinchi qavat tagxonasiga yastlandi-qo'ydi. Muzlatkichlar, oromkursilar, fil'mli o'ramalar, karavotlar, elektr asboblari - hammasi bukilib-egilib pastga qulab tushdi.

Dud va sukunat. Tutun buruqshib ko'tarilardi.

Sharqdan asta tong otib kelardi. Xarobalar orasida bittayu bitta devor butun saqlanib qolgandi. Shu devor ichidan so'nggi tanho ovoz gapirar edi, quyosh tutab yotgan siniq va bo'laklarni allaqachon yoritganiga qaramay u hamon takrorlar edi;

- Bugun 2026 yil 5 avgust, bugun 2026 yil 5 avgust, bugun...

Oktabr 2026 - Marsdagi Ta'til

Nimagadir bu fikrni onam aytdi - butun oila baliq oviga bormaymizmi? Sirasini aytganda, bu so'zlar oyimniki emasdi, Timoti buni juda yaxshi bilardi. Bu gaplar dadamniki edi, ammo nimagadir ularni dadam emas, uning o'rniga oyim aytdi.

Shaqirlagan mars shag'ali ustida og'irligini u oyog'idan bu oyog'iga solib turgan dadam rozi bo'ldi. Hammamiz qiyqirib yubordik, ko'z ochib-yumguncha lager yig'ishtirildi, hamma narsa kapsula va konteynerlarga joylandi, oyim safar kombinezonini va kurtkasini kiydi, uning bir ko'zi mars osmonida edi, titroq qo'llari bilan trubkani to'ldirdi va uchala bola shodon qiyqirgancha

motorli qayiq tomon otildik - uchala o'g'ildan faqat Timotigina tinmay dadam bilan oyimga qarar edi.

Oyim tugmachani bosdi. Osmonga guvillagan tovush o'rladi. Tumshuq tomondagi suv orqaga otildi, qayiq esa do'stona вЂњura!вЂќ qichqiriqlari ostida olg'a intildi.

Timoti qayiq tumshug'ida otam bilan birga o'tirib olgan, ingichka barmoqlari otamning sertuk qo'li ustida. Qazib tashlangan maydoncha kanal muyulishi ortida ko'zdan yo'qoldi, ular Yerdan qilgan uzoq parvozlaridan so'ng o'zlarining mo"jzgina oilaviy raketalarida shu yerga kelib qo'ngan edilar. Uchish arafasidagi tunni, shoshilinch va to's-to'polonni, otasi qandaydir yo'l bilan topib kelgan raketani, dam olgani Marsga uchishlari haqidagi suhbatlarini esladi u. Ta'til uchun xiyla olislik qilardi-yu, biroq Timoti churq etmadi, chunki u yerda ukachalari ham bor edi-da. Ular Marsga omon-eson yetib kelishdi va o'sha joydan ular bugun baliq oviga yo'l olishdi.

Qayiq kanalda uchib borardi... Bugun dadamning ko'zlari bejoroq edi. Nima bo'lganiga Timotining hech aqli yetmasdi. Uning ko'zlari charaqlardi va ularda qandaydir yengillik borgan o'xsharmidi-ey. Bundan esa chuqur ajinlar xo'mrayib va g'amga botib emas, aksincha, kulib turar edi.

Kanalda yangi muyulish - qotib turgan raketa ham ko'zdan yo'qoldi.

- Uzoqqa boramizmi?

Robert qo'li bilan suvni shaloplatdi - go'yo binafsharang sathda jajji krab sakraganday.

Otam xo'rsindi:

- Million yil muqaddamga.

- Ana, xolos! - hayron bo'ldi Robert.

- Qaranglar, bolalar! - Oyim uzun egiluvchan qo'lini ko'tardi. - O'lik shahar.

Ular sehrlangandek o'lik shaharga tikilishdi, shahar esa ularning o'zlarigina uchun tegishli qirg'oqda hayotsiz yastlanib yotar, Mars esa meteorologlar san'ati bilan hadya etilgan jazirama sokin yoz qo'ynida mudrar edi.

Dadamning yuzida shaharning o'likligidan suyungandek xushnudlik ifodasi o'ynardi.

Shahar: qumloq tog' yonbag'rida uxlab yotgan qizil qoyalarning betartib uyumi, bir necha yiqitilgan ustun, tashlandiq ziyoratgoh, undan narida - yana qum, yana qum, milma-mil davom etib ketaveradi... Kanal atrofida oq cho'l, uning ustida moviy cho'l.

To'satdan qirg'oq tomondan qush uchib chiqdi. Xuddi birov otgan toshday moviy hovuz ustidan oshib o'tdi-da, suvga tushib, ko'zdan g'oyib bo'ldi.

Vahimadan hatto dadamning yuzi o'zgarib ketdi.

- Menga bu raketaga o'xshab ketdi.

Timoti Yerni, urushni, vayron bo'lgan shaharni, bir-birini o'ldirgan odamlarni (o'zi hisob qilgan) ko'rishga harakat qilib, osmon qa'riga tikildi. Ammo hech narsa ko'rmadi. Urush shu qadar olisda va mavhum ediki, go'yo ulkan va huvillagan jome qubbasi ostida hayot-mamot jangi qilayotgan ikki pashshaga o'xshardi. Bema'niligi esa bundan-da beshbattar edi.

- Uil'yam Tomas peshonasidan terni sidirdi va qo'lida o'g'lining o'rgimchak panjasidek yengil barmog'ini his qilib seskanib tushdi.

U o'g'luga qarab jilmaydi:

- Xo'sh, anavi qanday ekan, Tommi?

- Zo'r, dada.

Timoti yonida turgan ulkan, katta yoshdagi bu uskunada nimalar sodir bo'layotganini yaxshi tushunolmadi. Oftob urganidan po'st tashlab yuborgan katta qirg'iy burunli, tosh zo'ldirni esga soluvchi ko'm-ko'k ko'zli (bu zo'ldirlarni u Yerdaligida ermak uchun o'ynar edi), keng brija ichiga yashiringan qudratli ustunsimon oyoqli bu odamda nimalar bo'layotganidan u bexabar.

- Nimaga buncha tikilib qarab qoldingiz, dada?

- Men yer mantig'ini, sog'lom fikrni, oqilona hukmronlikni, tinchlik va mas'uliyatni qidirayotgan edim.

- Xo'sh, topdingizmi?

- Yo'q. Topmadim. Ular endi Yerda yo'q. Bundan keyin ham hech qachon bo'lmaydi. Biz o'z-o'zimizni aldab kelgan ekanmiz, chamamda, aslida biz o'zi yo'q narsani qidirar ekanmiz.

- Nega bunday deysiz?

- Qara, qara, hov ana baliq, - ko'rsatdi otam.

Uchala bola qiyqirib yubordi va qayiq bir yonga qiyshaydi, ular baliqni ko'rishga oshiqib, ingichka bo'yinlarini cho'zgan pastga engashishdi. Voy-bo'y, anovini qaranglar! Kumushrang halqa baliq yonginalaridan biltanglagan va bir lahza ichiga yegulik xo'rak tushib qolgan qorachiqday qisilgan holda suzib o'tib ketdi.

- Xuddi urushning o'zi-ya, - g'udranib dedi otam. - Urush suzayapti, xo'rakni ko'rayapti, qisilyapti. Qarabsanki, Yerdan nom-nishon yo'q.

- Uil'yam, - dedi onam.

- Kechir.

Ular jim bo'lib qolishdi, qarshida esa kanalning muzday zilol suvi shiddat bilan oqardi. Chor-atrofdagi tiq etgan tovush yo'q, faqat motorning guvillashi, suvning shaloplashi, quyoshdan bug'langan havo oqimigina bor, xolos.

- Qiziq, marsliklarni qachon ko'ramiz? - so'radi Maykl.

- Tez orada, - uni ishontirib dedi ota. - Balki, kechqurun ko'ramiz.

- Marsliklar bitta qolmay qirilib ketgan-ku, - dedi oyim.

- Yo'q, qirilib ketishmagan, - anchadan keyin javob berdi dadam. - Men sizlarga marsliklarni ko'rsataman, bu aniq.

Timoti lunjini osiltirdi, biroq hech nima demadi. Hammasi qandaydir g'alati edi. Ta'til ham, baliq ovi ham, kattalarning bir-biriga qarab olishB-lari ham.

Uning ukalari esa marsliklarni tomosha qilmoqchi bo'lib kanalning ikki metrli tosh devoriga kaftlari tagidan ko'z uzmay tikilib turishardi.

- Ular qanaqa o'zi? - surishtirardi Maykl.

- Ko'rganingda bilasan. - Otasi go'yo kinoya qildi va Timoti uning yanoqlari uchayotganini payqadi.

Onasi g'oyatda nozik va mo'rt edi, zarrin sochlarini boshiga fir'avnlarni bosh kiyimi - tiaraday tashlab olgan, ko'zlari esa kanalning soyadagi chuqur muzdek suvi rangiga o'xshab, yoqut xolchalari bo'lgan qariyb qirmizi tusda. Uning ko'zlarida baliqday goh yorqin, goh xira, birlari tez, yashinday, birlari sekin, imillab suzayotganini ko'rish mumkin edi, gohida esa - deylik, ayol osmonga, Yer bo'lmagan joyga qaraganida, ko'zlarida hech nima bo'lmasdi, faqat rang bo'lardi, xolos... Ona qayiq tumshug'ida o'tirardi, bir

qo'lini bortga, ikkinchisini shimining dazmollangan joyiga qo'yib olgan, oftobda kuygan yumshoq bo'yin chizig'i oq gulga o'xshagan yoqa ochilgan joyga borib uzilar edi.

Ona hammavaqt oldinga qarardi, nimanidir ilg'amoqchi bo'lardi, ammo ilg'ayolmay eri tomonga o'girilardi; erining ko'zlarida u oldindagi narsaning aksini ko'rди, eri esa bu aksga o'zidan nimadir bir narsani, qat'iy ahdi qarorini qo'shdi va uning yuzidagi keskinlik kamaydi, ayol yana oldinga o'girilib oldi, bu safar nimani izlash kerakligini bilib, xotirjam tikila boshladi.

Timoti ham tikilar edi. Biroq u keng tekis vodiyning o'rtasidagi binafsharang kanalning o'qday tik chizig'ini ko'rib turardi, vodiy suv yuvgan pastqam tepaliklar bilan qurshalgan edi. Chiziq osmon chekkasidan nariga chiqib ketardi va kanal tobora nariga, yana ham nariga, xuddi bir silkisang quruq bosh chanog'idagi qo'ng'izchalar kabi jangirlab to'kilib tushgudek shaharlardan ham nariga cho'zilib ketgandi. Issiq kun va salqin tunlarda yoz tushlarini ko'rayotgan yuzta, ikki yuzta shahar...

Mana shu sayrni deb, mana shu baliq ovini deb ular millionlab mil uzoqlikdan uchib keldilar. Raketada esa qurol bor edi. Ta'tilga ketdik emish! Mana, bu oziq-ovqatlar nechun - kam deganda rosa bir yilga yetadi - ularni raketaning shundoq yonginasiga g'amlab qo'yishibdi-ku, ta'til emish! Ammo bu ta'til ortida quvonchli tabassum emas, balki qandaydir shafqatsiz, qattiq, hatto qo'rqinchli bir narsa yashiringan. Timoti hech bu yong'oqni chaqolmadi-chaqolmadi-da, ukalarining esa bu bilan ishlari yo'q - o'n yoki sakkiz yoshdagi bolakaylarning xayolida nimalar bo'lardi deysiz?

- E, qani marsliklar? Odamni jinni qilishadi! - Robert iyagi uchini kaftiga qo'yganча kanalga tikildi.

Dadamning qo'lida eskicha yasalgan bir atom radiosi bor edi: uning boshini, qulog'i yonini bossang bo'ldi, radio biron narsani kuylaganча yoki gapirganча aylana boshlaydi. Dadam ayni paytda radioni tinglab turardi va uning chehrasi mana shu o'lgan mars shaharlaridan biriga o'xshab ketardi - tund, ezilgan, hayotdan asar yo'q.

So'ng u radioni onaga uzatdi. Onaning lablari ochildi.

- Nima ... - Timoti savol bermoqchi bo'ldi-yu, gapini tugatolmadi.

Chunki shu lahzada birining ketidan ikkinchisi bo'lib ikkita ulkan portlash ularni silkib tashladi va hang-mang qilib qo'ydi, ketidan yana kuchsizroq bir nechta portlash sodir bo'ldi.

Ota boshini orqaga tashladi-da, tezlikni oshirdi. Qayiq suvni qattiq shaloplatgan va sakragan ko'yi olg'a uchib ketdi. Robert darhol o'zini o'nlab oldi, Maykl esa qo'rqanidan yuragi yorilgudek bo'lib chiyilladi va naq burni tagidan uchib o'tayotgan oqimga qaraganча onasining oyoqlariga yopishdi.

Tezlikni oshirib, ota qayiqni shiddat bilan burdi va ular ensiz qo'shimча kanalga, krablar hidi anqib turgan eski yarimvayrona toshqirg'oqqa suzib kelishdi. Qayiq tumshug'ini tosh qirg'oqqa shunaqangi qattiq kelib urdiki, hamma oldinga munkib ketdi, ammo hech kim lat yemadi, ota esa ularning kelib yashiringan joyini bildirib qo'yishi mumkin bo'lgan qayiqning suvdagi izi qolmadimikan deb kanaldan ko'zini uzmasdi. Kanal sathidan uzun to'lqinchalar yoyilib ketdi; toshqirg'oqdan bo'sa olib, ular orqaga qaytishdi, qaytishda orqadan yugurib kelayotganlarni tutib olishdi-da, quyoshning jimjimador nurlari ostida bari aralash-quralash bo'lib ketdi, so'ng mavjlar g'oyib bo'ldi.

Dada quloq tutdi. Ular barchasi quloq tutishdi.

Otaning nafasi bostirma tagida bo'g'i'q aks sado berardi, go'yo muzdek, nam tosh qirg'oqqa birov musht tushirayotgandek. Endi nima bo'larkin deya oyi mushukday ko'zlarini dadaga tikkan.

Ota chuqur, yengil xo'rsinib qo'ydi-da, o'zining ustidan qah-qah urib kuldi.

- Axir bu bizning raketamiz-ku! Nimagadir vahmachi bo'lib qolibman. Ha-da, bu raketa.

- Bu nima edi o'zi, dadajon, - so'radi Maykl, - nima edi o'zi bu?

- Raketamizni portlatib yuboribmiz, bor-yo'q gap shu. - Timoti ishchan ruhda gapirishga urindi. - Raketalar qanday portlashini hech eshitmaganmisan? Biznikini ham portlatishdi...

- Nega biz raketamizni portlatamiz? - Tinib-tinchimasdi Maykl. - Nimaga, dadajon?

- O'yinda shunaqa bo'ladi, kallavaram! - javob berdi Timoti.

- O'yinda?! - Maykl bilan Robert bu so'zni jonlaridan yaxshi ko'rishardi.

- U portlashi uchun dadam ataylab shunday qilganlar, qayerga kelib qo'nganimizni va qayoqqa gumdon bo'lganimizni hech kim bilmasligi uchun! Bordi-yu, birov bizni topib olmoqchi bo'lsa, bildingmi?

- Voy-bo'y, sir-ku!

- O'z raketamizdan qo'rqib yuribmiz, - iqror bo'ldi ota onaga. - Asablar! Bu yerda boshqa raketalar paydo bo'lib qolishi mumkinligini o'ylash ham kulgili. Yana bitta raketa uchib kelishi hech gap emas: agar Edvard's xotini bilan yetib kelolsa.

- U yana mitti priyomnikni qulog'iga tutdi. Ikki daqiqadan keyin uning qo'llari lattaday osilib tushdi.

- Bo'ldi, tamom, - dedi onaga. - Atom nuridagi stansiya hozirgina ishini tugalladi. Yerning boshqa stansiyalari allaqachondan beri miq etmaydi. So'nggi yillarda ular bor-yo'g'i ikki-uchtagina edi. Endi e'firda o'lik sukunat. Bu uzoqqa cho'zilishi aniq.

- Qanchaga? - so'radi Robert.

- Ehtimol... sizning chevaralaringiz radio tinglashsa kerak, - javob berdi ota. U boshini quyi solib o'tirar va bolalar uning ichidan nimalar o'tayotganini bilib turishardi: taqdirga tan berish, afsus-nadomat, itoatkorlik.

So'ng u yana qayiqni katta kanalga olib chiqdi va ular yo'llarida davom etishdi.

Kech kirib borardi. Quyosh ufqqa bosh qo'ya boshlagan; oldinda birin-ketin o'lik shaharlar yastlanib yotardi.

Ota o'g'illari bilan quvnoq, bir maromda gap sotar edi. Ilgarilari u ko'pinча kamgap, kamsuqum, qo'pol bo'lardi, endi esa - bular buni his qilib turishardi - dada so'zlar bilan bamisoli ularning boshidan silamoqda edi.

- Maykl, shahar tanla.

- Nima, dadajon?

- Shahar tanla, toychog'im. Yo'limizda duch kelgan har qanday shaharni tanla.

- Bo'пти, - dedi Maykl. - Qanday tanlayman?

- O'zingga eng ko'proq yoqqanini. Robert, sen ham, Tim, sen ham tanla. Ko'nglingizga mosini tanlayveringlar.

- Men marsliklari bo'lgan shaharni tanlayman, - dedi Maykl.

- Marsliklar bo'ladi, - javob berdi ota. - Va'da beraman. - Uning lablari o'g'illariga murojaat qilsa-da, ko'zlari onada edi.

- Yigirma daqiqa ichida ular olti shaharni yoqalab o'tishdi. Ota endi portlashlar haqida gap ochmay qo'ygandi; endi go'yo o'g'illarining ko'nglini ovlash, ularning dilini xushlash dunyodagi eng muhim ishlardan biri bo'lib qolgandi.

Mayklga birinchi shaharoq yoqib qoldi, biroq v'xshoshgan qiz erga yolchimasb'x degan maqolni eslashib, uni bundan qaytarishdi. Ikkinchi shahar hech kimning didiga mos kelmadi. Uni yerliklar qurgandi, uylarning yog'och devorlarini qurt yeb,

po'k qilib qo'ygandi. Uchinchi shahar Timotining ko'ngliga xush yoqib qoldi - katta ekan! To'rtinchi va beshinchi shaharlar hammaga kichkina bo'lib ko'rindi, ammo oltinchisini ko'rib hammaning, hatto onalarining ham og'zi ochilib qoldi, вЂњVoy-bo'! вЂќ, вЂњZo'r! вЂќ, вЂњAna buni shahar deydi-da! вЂќ kabi xitoblar yangradi.

Shu yerda elliktacha muhtasham bino bus-butun saqlanib qolgandi, ko'chalari changli bo'lsa-da, tosh yotqizilgan edi.

Maydonlardagi ikki-uchta ko'hna favvoralaridan hamon nam sizib turar, botayotgan quyosh nurlarida jimirlab ko'ringan suv jilg'alari butun shahardagi hayotning yagona zuhuri edi.

- Shu yer, - bir ovozdand dedi hamma.

Ota qayiqni bandargohga olib keldi-da, qirg'oqqa sakrab chiqdi.

- Mana, keldik ham. Bular barchasi - bizniki. Endi shu yerda yashaymiz!

- Yashaymiz? - Maykl shoshib dedi. U shaharga qaragancha oyoqqa turdi, so'ng ular raketani qoldirgan tomonga yuzini o'girdi. -

Raketa nima bo'ladi? Minnesota nima bo'ladi?

- Mana, - dedi ota. U radiopriyomnikni Mayklning mallarang boshiga taqadi. - Tingla.

Maykl quloq sola boshladi.

- Hech narsa yo'q, - dedi u.

- To'g'ri. Hech narsa yo'q. Hech narsa qolmagan. Hech qanaqa Minneapolis, hech qanaqa raketa, hech qanaqa Yer qolmagan.

Maykl bu dahshatli kashfiyot xususida biroz xayol surib turdi-da, g'inshib qo'ydi.

- Shoshma, Maykl, - taraddud bilan dedi ota. - Buning evaziga men senga ko'proq narsa beraman.

- Nima? - Qiziquvchanlik ko'z yoshlarini to'xtatib qoldi, biroq agar otaning bundan keyingi kashfiyotlari avvalgisiday qayg'uli bo'ladigan bo'lsa, Maykl hoziroq ho'ngrab yig'lab yuborishga tayyor edi.

- Bu shaharni men senga in'om etaman, Maykl. U seniki.

- Meniki?

Timoti qayiqdan sakrab tushdi.

- Qaranglar, yigitlar, balandga! Ha, yana ham balandga!

U otasi bilan baravar o'ynardi, o'ynaganda ham qotirib o'ynardi, jonini jabborga berib o'ynardi. Hamma narsa joyiga tushib, o'rnatib olganlaridan keyin u ehtimol o'n daqiqaga biron xilvatga boradi-da, yig'lab ko'nglini bo'shatib oladi. Biroq hozir вЂњoila ta'tildavЂќ o'yini ketayotir va ukalari o'ynab olishlari kerak.

Maykl va Robert qirg'oqqa sakrab chiqishdi. Ular onalarining ham bandargohga chiqib olishida yordamlashib yuborishdi.

- Opachangizni ehtiyot qiling, - dedi ota; faqat anchadan keyingina uning nimani ko'zda tutib shunday deganini anglab yetishdi.

Shunday qilib, ular shosha-pisha ulkan qizil tosh shahar tomon yurib ketishdi, ular shivirlab gaplashar edilar, - o'lik shaharlarda nimagadir shivirlab gapirgand, quyosh botishini tomosha qilgand keladi.

- Besh kundan keyin, - asta dedi ota, - men raketamiz turgan joyga qaytib boraman va xarobazorga berkitib qo'ygan ozuqalarni olib olaman. Bir yo'la xotini va qizlari bilan Berta Edvardsni ham qidirib ko'raman.

- Qizlari bilan? - takror so'radi Timoti. - Nechta ular?

- To'rtta.

- Buning oxiri voy bo'lmasa deb qo'rqaman-da, - asta boshini chayqab dedi ona.

- Qizaloqlar. - Maykl marslik sanamlarning tosh haykallari yuzini ermak qilib, aftini burishtirdi. - Qizaloqlar.

- Ular ham raketada uchib kelishadimi?

- Ha. Agar ilojini topisholsa. Oilaviy raketalar Oyga uchishga mo'ljalB'langan, Marsga emas. Bizning bir omadimiz keldi-da, bu yerga uchib kelishda.

- Siz raketani qayerdan olgan edingiz? - shivirlab so'radi Timoti; qolgan ikki bolakay oldinga chopib ketishgandi.

- Men uni yashirib qo'ygan edim. Yigirma yil yashirdim, Tim. Yashirdim-u, hech qachon asqotmasa kerak deb o'yladim. Urush boshlanganda davlatga topshirib yuborishim kerak edi, lekin men ham doim Mars haqida o'ylardim...

- Sayr haqida ham!...

- Ha-da! Lekin bu gap ikkalamizning oramizda qolsin. Yerning umri bitayotganini ko'rdim-da, men so'nggi daqiqani kuta boshladimB! - yo'lga hozirlik ko'ra boshladim. Bert Edvards ham bir kemani yashirib qo'ygandi, bordi-yu, kimdir bizni yo'ldan urishga harakat qilgudek bo'lsa, baravar uchishni mo'ljallab qo'ygandik.

- Siz nega uni portlatib yubordingiz, dada?

- Hech qachon qaytib ketmasligimiz uchun, hech qachon. Yomon odamlar bir kun kelib Marsda paydo bo'lib qolsalar, bizning bu yerdaligimizni bilmasliklari uchun shunday qildim.

- Shuning uchun ham sira osmondan ko'z olmas ekansiz-da?

- Albatta, bu ahmoqlik. Hech kim bizni ta'qib etolmaydi. Hech nimada uchib kelisha olmaydi ular. Men haddan tashqari ehtiyotkorman, hamma gap shunda.

Maykl yugurib qaytib keldi.

- Dadajon, rostdanam bu shahar biznikimi?

- Butun sayyora bizga qarashli, bolalarim. Butunlay va butunisicha.

Ularning nomlari endi quyidagicha edi - Qirlar va do'ngliklar Qirol, Asosiydardan eng Birinchisi, Ko'zga Tashlanib Turuvchi Barcha Kengliklar Hukmdori, Begunoh Monarxlar va Prezidentlar, - butun olam hukmdori degan gapning mag'zini chaqishga harakat qilish, axir bu qanchalik ko'p narsa - butun olam-a!

Havosi siyrak Mars atmosferasida tez qorong'i cho'kmoqda edi. Otilib turgan favvora yonidagi maydonda oilasini qoldirib, ota qayiqqa bordi va bahaybat qo'llarida bir quchoq qog'ozni ko'tarib qaytib keldi.

Tashlandiq hovlida u kitoblarni bir joyga uydi-da, yoqib yubordi. Ular isingani gulxan atrofiga cho'nqayib o'tirganicha kular edilar, Timoti esa olov yamlay boshlaganda sahifalarning hurkkan hayvonlarday sakrashlarini tomosha qilardi. Qog'ozlar qariya terisiday bujmayar, alanga har tomondan qurshab kelib, so'zlar safini tobora qisib kelar edi.

вЂњDavlat obligatsiyalari; 1999 yilgi Tijorat statistikasi; Diniy xurofotB'lar, esse; Harbiy ta'minot haqidagi fan; Panamerika birligi muammolari, 1998 yil 3 iyuldagi Birja axboroti; Harbiy to'plam... вЂќ

Ota aynan mana shu maqsadda ataylab shu kitoblarni ko'tarib kelgan edi. Mana, gulxan oldida o'tirib, u huzur qilib birin-ketin kitoblarni olovga tashlar va gap nimadaligini bolalarga uqdirar edi.

- Endi u-bu haqda o'ylaydigan vaqtingiz keldi. Ehtimol, men sizlarni bundan qaytarganimda nohaq bo'lgandirman. Bilmadim,

26 Kitoblar Olami | Sever.UZ | Uzsmart.UZ

This is not registered version of TotalDocConverter

sizlar qancha qog'ozni o'qiydilar, ancha qog'ozni o'qiydilar. Hamma narsani ochiq aytishim kerak, shundan yuzdan birini anglab ololsangiz ham katta gap.

U bir varaq qog'ozni olovga tashladi.

- Men hayot tarzini yoqayapman - bu hozir Yer yuzidan kuydirib yo'qotishayotgan hayot tarzining o'zidir. Siyosatchiga o'xshab gapirayotgan bo'lsam, meni ma'zur tutasizlar, axir men shtatning sobiq gubernatoriman-da. Men halol odam edim va shuning uchun meni yomon ko'rishardi. Biron-bir jo'yali ish qilish uchun Yerdagi hayot sira to'g'ri kelmas edi. Fan haddan tashqari tez va haddan tashqari uzoq ilgari ketgandi va odamlar mashinalar o'rmoni ichida adashib qolgan edilar, ular xuddi bolalarday ermakbop narsalar, boshqotirma mexanizmlar, vertolyotlar, raketalar bilan andarmon bo'lib qolgandilar. Kerakli narsa bilan ishlari yo'q edi, nuqul yangidan-yangi mashinalarni o'ylab topar edilar, ularni qanday boshqarishni xayollariga ham keltirmasdilar. Urushlar tobora vayrongar bo'lib ketaverdi va oxiri Yerning boshiga yetdi. Radioning jim bo'lib qolgani shundan. Bizning qochib kelganimiz shundan. Tag'in ham omadimiz bor ekan. Boshqa bitta ham raketa qolmadi. Biz aslo baliq tutgani kelmaganimizni bilish vaqti keldi. Men galga solaverdim, aytmasdim... Yer halok bo'lgan. Sayyoralararo aloqalar yangilanishidan oldin - agar ular yangilana olsa - asrlar o'tar. O'shandagi hayot tarzi o'zining yaroqsizligini ko'rsatdi va o'zini o'zi bo'g'ib o'ldirdi. Sizlar endi-endi yashay boshlayapsizlar. To o'zlashtirib olmaguningizcha men bular barchasini sizlarga kunda takrorB-layveraman...

Gulxanga yana qog'ozlarni tashlash uchun u gapdan to'xtadi.

- Endi bizlar yolg'izmiz. Bizlar va yana ikki-uch kundan keyin uchib keladigan bir hovuch odamlar. Hammasini boshidan boshlashga shu kifoya. Yerdagi hamma narsa ustiga xoch qo'yish va yangi yo'ldan borish uchun shu yetarli...

Otaning gapini tasdiqlagandek olov yorqinroq alangalandi. Hamma qog'ozlar yonib bo'lgandi, faqat bitta qog'oz qolgandi. Yerning barcha qonun va dinlari halizamon shamol uchirib ketadigan mayda issiq kulga aylangandi.

Timoti dadasi gulxanga tashlagan so'nggi varaqqa qaradi. Jahon xaritasi... U buraldi, olovdan jingirtob bo'ldi, kulga aylandi va tungi qora kapalakday uchib ketdi. Timoti yuzini o'girdi.

- Endi men sizlarga marsliklarni ko'rsataman, - dedi ota. - Qani, turinglar. Sen ham, Alisa.

Ota uning qo'lidan tutdi.

Maykl yig'lab yubordi, dadasi uni bag'riga oldi-da, olib ketdi. Xarobazorlar yonidan o'tib, ular pastga, kanal tomonga yo'l olishdi.

Kanal. Bu yerga ertaga yo birisi kuni qayiqda ularning bo'lajak xotinlari - dada va oyilari bilan quvnoq qizchalari kelishadi.

Tun bostirib keldi, ko'kka yulduzlar sochildi. Ammo Timoti Yerni topa olmadi. U botib ketgandi. Buni o'ylamasdan bo'larmidi...

Xarobazorlar orasida haqqush qichqirardi. Ota yana tilga kirdi:

- Onangiz bilan men ustozlaringiz bo'lishga urinib ko'ramiz. Bu qo'limizdan kelishiga ishonaman... Bizlar ancha narsani ko'rishga va boshdan kechirishga ulgurdik. Bu sayohatni biz ancha oldin, sizlar hali dunyoga kelmagan paytlarda o'ylab qo'ygandik.

Urushlar bo'lmaganida ham biz, ehtimol, baribir Marsga uchib kelar, shu yerda o'zimizcha yashab, o'z hayot tarzimizni yaratgan bo'lardik. Marsni ham zaharlash uchun Yer tamadduniga yuz yil kerak bo'lardi. Endi-ku, albatta...

Ular kanalga yetib kelishdi. U uzun, to'g'ri, sovuq bo'lib, uning muzdek oynasida tun aks etib turardi.

- Men har doim marslikni juda-juda ko'rishni xohlab kelardim, - dedi Maykl. - Qani ular, dada? Siz va'da bergandingiz-ku.

- Ana ular, qara, - javob berdi ota. U Mayklni yelkasiga o'tqazdi-da, pastni ko'rsatdi.

Marsliklar! Timotining vujudi titrab ketdi.

Marsliklar. Kanal ichida. Suv yuzida Timoti, Maykl, Robert, ona va otaning akslari ko'rinib turardi.

Showvullayotgan suv ichidan marsliklar ularga unsiz uzoq, uzoq qarab qolishdi...

Tamom.

AvvalgiII- qismB Keyingi